

บทที่ 2

ความเพียงพอของเงินกองทุน (Capital Adequacy) กับการดำเนินงานของ ธนาคารพาณิชย์ไทย ภายใต้ข้อกำหนดหลักเกณฑ์ Basel

การดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถูกผูกโยงกับเงินกองทุน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นเครื่องมือแสดงถึงความมั่นคงของธนาคารพาณิชย์ ความเพียงพอของเงินกองทุน (Capital Adequacy) เป็นเครื่องรับรองความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจการ และยังแสดงถึงความสามารถในการขยายสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเงินกองทุน เพื่อใช้วัดความเพียงพอของเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ไทยไว้ในพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ โดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้ถูกปรับปรุงหลายครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2536 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้นำมาตรฐานการดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงตามหลักเกณฑ์ Basel I (The 1988 Basel Capital Accord) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในระดับสากล มาบังคับใช้กับธนาคารพาณิชย์ไทย เพื่อยกระดับระบบธนาคารพาณิชย์ไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับโลกสากล นอกจากนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยยังมีกำหนดการที่จะเริ่มนำหลักเกณฑ์ใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้นมาแทนที่หลักเกณฑ์ Basel I ที่มีชื่อเรียกว่า New Basel Capital Accord หรือ Basel II มาบังคับใช้กับธนาคารพาณิชย์ไทย ตั้งแต่สิ้นปี 2551⁶ เป็นต้นไป

ธนาคารแห่งประเทศไทยนำหลักเกณฑ์ Basel มาบังคับใช้กับธนาคารพาณิชย์ไทย ก็เพื่อวัตถุประสงค์สำคัญในการกำกับดูแลและปรับปรุงให้ระบบธนาคารพาณิชย์ไทยมีฐานะมั่นคง มีการบริหารความเสี่ยงที่ดี ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแข่งขันได้ในมาตรฐานเดียวกันกับนานาประเทศ คำถามที่เกิดขึ้นตามมาคือ การนำหลักเกณฑ์ Basel มาใช้ ช่วยเพิ่มความเข้มแข็งและป้องกันธนาคารพาณิชย์ไทยจากภาวะล้มละลายได้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่ หรือช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานให้กับธนาคารพาณิชย์ไทยได้หรือไม่ หรือในทางกลับกันการใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นต้นเหตุบั่นทอนเสถียรภาพของธนาคารพาณิชย์ไทยมากยิ่งขึ้นหรือไม่

⁶ ธนาคารกรุงเทพ ได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำรงเงินกองทุนตามหลักเกณฑ์ Basel II ตั้งแต่ปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2551

เป้าหมายของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้อยู่ที่ความพยายามตอบคำถามว่า ธนาคารพาณิชย์ไทยภายใต้ข้อกำหนดหลักเกณฑ์ Basel มีประสิทธิภาพการดำเนินงานและความมั่นคงมากน้อยเพียงไร จึงต้องเริ่มต้นศึกษาทำความเข้าใจถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ และสาระสำคัญของหลักเกณฑ์ Basel ก่อนในช่วงแรก จากนั้นจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเพียงพอของเงินกองทุนกับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทย รวมถึงการปรับตัวของธนาคารพาณิชย์ไทย (การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม) เพื่อรองรับหลักเกณฑ์ดังกล่าว จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในข้อมูลทางเศรษฐกิจและข้อมูลทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทย โดยตัวแปรที่นำมาใช้วิเคราะห์ และอธิบายประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทย เป็นตัวแปรที่แสดงลักษณะสำคัญของฐานะทางการเงินที่เกิดจากการประกอบธุรกิจของธนาคาร 4 ประเภท ได้แก่ ความเพียงพอของเงินกองทุน (Capital Adequacy) คุณภาพของสินทรัพย์ (Asset Quality) สภาพคล่อง (Liquidity) และความสามารถในการทำกำไร (Profitability)

2.1 สาระสำคัญของหลักเกณฑ์ Basel

2.1.1 ความเป็นมาของหลักเกณฑ์ Basel

หลักเกณฑ์ Basel หรือ Basel Accord เป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเงินที่ออกโดย Bank for International Settlement (BIS) ทำหน้าที่เสมือนธนาคารกลางของประเทศต่างๆ มีหน้าที่กำกับดูแลนโยบายการเงินของธนาคารกลาง (Central Bank) ของแต่ละประเทศ และให้การสนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างธนาคารกลาง และธนาคารพาณิชย์ที่ดำเนินงานระหว่างประเทศให้มีความเสถียรภาพ และความมั่นคงทางการเงิน

BIS ตั้งขึ้นเมื่อปี 2473 (ค.ศ.1930) โดยการประชุมร่วมกันของธนาคารกลางประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ 10 ประเทศ หรือ G-10 และต่อมาในปี 2517 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการของ Basel (Basel Committee) ประกอบไปด้วย ธนาคารกลาง และหน่วยงานที่กำกับดูแลธนาคารพาณิชย์ (Supervisory Authority) หากธนาคารกลางไม่ได้รับผิดชอบในเรื่องนี้ จากประเทศในกลุ่ม G-10 และอีก 2 ประเทศคือ สวิตเซอร์แลนด์ และลักเซมเบิร์ก กำหนดการประชุมกันที่เมือง Basel ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ปีละ 4 ครั้ง โดยในช่วงแรกมีจุดประสงค์เพื่อเพิ่มความร่วมมือและความเข้าใจในการวางแนวทางควบคุม และตรวจสอบการทำงานของธนาคาร หลักเกณฑ์ที่ได้เป็นเพียงแนวทางการปฏิบัติ ไม่ได้มีความตั้งใจที่จะบังคับใช้กับธนาคารพาณิชย์ จนกระทั่งหลังทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา BIS มุ่งความสนใจไปที่ระดับความเพียงพอของเงินกองทุน (Capital

Adequacy) และการวัดความเสี่ยงของธนาคารพาณิชย์ โดยพิจารณาจากกฎกรรมทางการเงินที่ปรากฏอยู่ทั้งในและนอกงบการเงิน (วันที สุรไพฑูรย์กร และชูชัย ศรีคันสนีย์. 2548 : 3) จนเกิดเป็นข้อตกลง Basel เมื่อปี 2531 หรือที่รู้จักกันดีในชื่อ Basel Accord 1988 หรือ Basel I

2.1.2 Basel Accord 1988 หรือ Basel I

ในปี 2531 (ค.ศ.1988) Basel Committee ได้ร่วมประชุม และร่างข้อตกลงเกี่ยวกับการดำรงเงินกองทุนที่เรียกว่า Basel Accord หรือ Basel I กำหนดให้ธนาคารของประเทศสมาชิกในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม G-10 ต้องดำรงเงินกองทุนไม่น้อยกว่าร้อยละ 8 ของสินทรัพย์เสี่ยง และยังได้นิยามเงินกองทุนแบ่งออกเป็นเงินกองทุนชั้นที่ 1 และเงินกองทุนชั้นที่ 2 รวมทั้งจำแนกน้ำหนักความเสี่ยงของสินทรัพย์แต่ละประเภทออกเป็น 5 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะถูกกำหนดระดับความเสี่ยงในช่วงร้อยละ 0 10 20 50 และ 100 ตามลำดับ (ประเทศไทยมี 4 ระดับ คือร้อยละ 0 20 50 และ 100) ต่อมาหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้กลายเป็นมาตรฐานที่นำไปใช้อย่างกว้างขวางทั่วโลก

อย่างไรก็ดี หลักปฏิบัติดังกล่าว ได้มีการปรับปรุงอีกหลายครั้งให้สอดคล้องกับสภาวะทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่การพิจารณาระดับความเสี่ยงพหุของเงินกองทุนจะให้ความสำคัญกับปัจจัยความเสี่ยงเฉพาะด้านเครดิต⁷ (Credit Risk) เป็นหลัก ก่อนที่จะมีการเพิ่มการประเมินความเสี่ยงด้านตลาด⁸ (Market Risk) เข้ามาในปี 2539

⁷ ความเสี่ยงด้านเครดิต หมายความว่า ความเสี่ยงที่ลูกหนี้หรือคู่สัญญาของธนาคารพาณิชย์ไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการให้สินเชื่อ การลงทุนและการก่อภาระผูกพัน เช่น ลูกหนี้ไม่สามารถชำระเงินต้นหรือดอกเบี้ยตามที่ตกลงไว้กับธนาคารพาณิชย์ได้ ทำให้ธนาคารพาณิชย์ในฐานะเจ้าหนี้เกิดความเสียหาย เป็นต้น

⁸ ความเสี่ยงด้านตลาด หมายความว่า ความเสี่ยงที่ธนาคารพาณิชย์อาจได้รับความเสียหายเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่าของฐานะทั้งที่อยู่ในงบดุลและนอกงบดุลที่เกิดจากการเคลื่อนไหวของอัตราดอกเบี้ย ราคาตราสารทุน อัตราแลกเปลี่ยน และราคาสินค้าโภคภัณฑ์ โดยการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยและราคาตราสารทุนอาจเกิดจากปัจจัยตลาดทั่วไป (General Market Risk) และ/หรือปัจจัยเฉพาะของผู้ออกตราสารนั้น (Specific Risk)

2.1.3 การบังคับใช้ Basel Accord 1988 หรือ Basel I ในประเทศไทย

การเปิดเสรีทางการเงินในปี 2533 ด้วยความพยายามที่จะให้ประเทศไทยกลายเป็นศูนย์กลางทางการเงินในภูมิภาค การปรับปรุงการกำกับดูแลเพื่อยกระดับระบบธนาคารพาณิชย์ไทยให้ก้าวเข้าสู่มาตรฐานสากลมากขึ้นจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น ในปี 2536 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้นำหลักเกณฑ์ Basel I มาบังคับใช้กับธนาคารพาณิชย์ โดยการแก้ไขพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่3) พ.ศ. 2535⁹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตราที่ 4 เกี่ยวกับนิยามของธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ และคำจำกัดความของเงินกองทุน และมาตรา 10 ที่กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินกองทุนเป็นอัตราส่วนกับสินทรัพย์เสี่ยง และวิธีคำนวณอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง

ความหมายของเงินกองทุน

ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์จำแนกเงินกองทุนออกเป็น 2 ชั้น คือ เงินกองทุนชั้นที่ 1 และเงินกองทุนชั้นที่ 2 โดยเงินกองทุนแต่ละประเภทมีส่วนประกอบดังนี้คือ

เงินกองทุนชั้นที่ 1 (Tier 1 หรือ Core Capital) เป็นรายการสำคัญที่แสดงถึงผลการดำเนินงาน และความสามารถในการแข่งขันของธนาคาร ได้แก่ ทุนชำระแล้วรวมส่วนล้ำมูลค่าหุ้นใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้นหรือ Warrants ทุนสำรองตามกฎหมาย เงินสำรองที่จัดสรรจากกำไรสุทธิ (แต่ไม่รวมเงินสำรองสำหรับการลดค่าของสินทรัพย์ และเงินสำรองเพื่อการชำระหนี้) กำไรสุทธิคงเหลือจากการจัดสรรทั้งหมดนี้จะต้องหักด้วยผลขาดทุนที่เกิดขึ้นทุกงวดการบัญชีออกก่อน และหักค่ากึ่งวิบัติตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

เงินกองทุนชั้นที่ 2 (Tier 2 หรือ Supplement Capital) ได้แก่ ร้อยละ 70 ของมูลค่าส่วนที่เพิ่มขึ้นจากการตีราคาที่ดิน และร้อยละ 50 ของมูลค่าส่วนที่เพิ่มขึ้นจากการตีราคาอาคารเงินที่ได้รับจากการออกตราสารประเภทตราสารที่มีลักษณะคล้ายทุน (Hybrid Debt Capital) และตราสารหนี้ด้อยสิทธิระยะยาว (Subordinate Term Debt) ตามจำนวนเงิน หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

⁹ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ข หน้า 129

ทั้งนี้ เงินกองทุนชั้นที่ 2 ต้องมีจำนวนสูงสุดไม่เกินเงินกองทุนชั้นที่ 1 โดยมีเจตนา เพื่อให้ผู้ถือหุ้นนำเงินมาลงทุนในหุ้นสามัญมากกว่าการตีราคาที่ดินและอาคาร และการออกตราสารด้อยสิทธิ รวมทั้งหุ้นบุริมสิทธิต่างๆ

น้ำหนักความเสี่ยงของสินทรัพย์

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดน้ำหนักความเสี่ยงของสินทรัพย์แต่ละประเภทเพื่อระบุว่าสินทรัพย์ชนิดนั้นไม่มีความเสี่ยงหรือมีความเสี่ยงอยู่ในระดับใด หรือมีโอกาสที่จะเกิดความเสียหายเป็นร้อยละเท่าใด โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้คือ

น้ำหนักความเสี่ยงร้อยละ 0 หมายถึง สินทรัพย์ที่ไม่มีความเสี่ยงเลย ได้แก่ เงินสดในมือ เงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เงินลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาลไทย เงินให้สินเชื่อที่กระทรวงการคลังค้ำประกันต้นเงินและดอกเบี้ย และเงินให้สินเชื่อที่มีเงินฝากเป็นประกัน เป็นต้น

น้ำหนักความเสี่ยงร้อยละ 20 ได้แก่ เงินฝาก เงินให้สินเชื่อ หรือเงินลงทุนในหลักทรัพย์ซึ่งออกโดยธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนอื่น รวมทั้งธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารออมสิน หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น

น้ำหนักความเสี่ยงร้อยละ 50 ได้แก่ เงินให้สินเชื่อ หรือเงินลงทุนในหลักทรัพย์ที่ออกโดยเทศบาล เงินให้สินเชื่อเพื่อการจัดหาที่อยู่อาศัยแก่บุคคลธรรมดา โดยมีที่ดินและ/หรือสิ่งปลูกสร้างจดทะเบียน (ลำดับหนึ่ง) เป็นประกัน เป็นต้น

น้ำหนักความเสี่ยงร้อยละ 100 ที่สำคัญได้แก่ เงินให้สินเชื่อแก่ภาคเอกชนและดอกเบี้ยค้างรับ เงินให้สินเชื่อ หรือเงินลงทุนในหลักทรัพย์ซึ่งออกโดยธนาคารกลาง หรือธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนนอกกลุ่มประเทศ OECD¹⁰ ที่ดิน อาคาร อุปกรณ์ และสินทรัพย์รอการขาย เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังได้กำหนดความเสี่ยงของรายการนอกงบดุล ตามภาระผูกพันต่างๆ เช่น การรับอวัลตัวเงิน รับรองตัวเงิน การค้ำประกันการกู้ยืมเงิน ค้ำประกันการรับเหมาก่อสร้าง

¹⁰ กลุ่มประเทศ OECD หรือ Organization for Economic Co-operation and Development คือ องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา ปัจจุบันประกอบด้วยสมาชิกทั้งสิ้น 30 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย ออสเตรีย เบลเยียม แคนาดา เช็ก เดนมาร์ก ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี กรีซ ฮังการี ไอร์แลนด์ ไอร์แลนด์ อิตาลี ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี ลักเซมเบิร์ก เม็กซิโก เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ นอร์เวย์ โปแลนด์ โปรตุเกส สาธารณรัฐสโลวาเกีย สเปน สวีเดน สวิตเซอร์แลนด์ ตุรกี สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา

และยื่นขอประกวดราคา รวมถึงสัญญาการซื้อขาย สัญญาอัตราแลกเปลี่ยนและดอกเบี้ย เป็นต้น โดยกำหนดค่าแปลงสภาพ (Credit Conversion Factor) ของภาระผูกพันแต่ละประเภท แบ่งเป็น 4 กลุ่มเช่นกันคือ ร้อยละ 0 20 50 และ 100 (ยกเว้นสัญญาแลกเปลี่ยนและดอกเบี้ย แบ่งเป็นร้อยละ 0 ถึง 0.05) เพื่อแปลงให้เป็นสินทรัพย์ก่อนจะนำมาคำนวณด้วยน้ำหนักความเสี่ยง แต่ละข้อที่กล่าวมาข้างต้น

อัตราส่วนการดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำที่บังคับใช้

ธนาคารแห่งประเทศไทยนำหลักเกณฑ์ Basel I มาบังคับใช้แบบค่อยเป็นค่อยไป¹¹ โดยกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ไทยดำรงเงินกองทุนทั้งสิ้นต่อสินทรัพย์เสี่ยงไม่ต่ำกว่าร้อยละ 7 และให้ดำรงเงินกองทุนชั้นที่ 1 ต่อสินทรัพย์เสี่ยงไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2536 และปรับเงินกองทุนทั้งสิ้นต่อสินทรัพย์เสี่ยงเป็นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 7.5 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 8 ในปี 2538 และเป็นร้อยละ 8.5 ตั้งแต่วันที่ 2539 เป็นต้นมา ส่วนเงินกองทุนชั้นที่ 1 ต่อสินทรัพย์เสี่ยง ปรับเป็นร้อยละ 5.5 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 6 ในปี 2539 และปรับลดลงเหลือร้อยละ 4.25 ในปี 2541 ซึ่งเป็นระดับต่ำสุด ที่มาตรฐานสากลยอมรับได้

วิธีการคำนวณอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง

1) สินทรัพย์ในงบดุล นำสินทรัพย์ในงบดุลแต่ละรายการคูณด้วยน้ำหนักความเสี่ยง ตามที่กำหนดไว้ หรือ

$$\text{สินทรัพย์ในงบดุล} \times \text{น้ำหนักความเสี่ยง}$$

2) รายการนอกงบดุล นำรายการนอกงบดุลแต่ละรายการคูณด้วยค่าแปลงสภาพ และคูณด้วยน้ำหนักความเสี่ยงของสินทรัพย์ประเภทนั้นตามที่กำหนดไว้ หรือ

$$\text{รายการนอกงบดุล} \times \text{ค่าแปลงสภาพ (Credit Conversion Factor)} \times \text{น้ำหนักความเสี่ยงของสินทรัพย์ประเภทนั้น}$$

¹¹ ดูรายละเอียด ตารางที่ 1.1 หน้า 3

การดำรงเงินกองทุนเป็นอัตราส่วนกับสินทรัพย์เสี่ยง (Risk-Based Capital Ratio: RBC Ratio) คำนวณได้โดยการรวมผลคูณของสินทรัพย์และภาระผูกพันตาม 1) และ 2) ทุกรายการ จะได้สินทรัพย์เสี่ยง (Risk-Weighted Assets) และนำเงินกองทุนรวมมาคำนวณอัตราส่วนกับผลลัพธ์ที่ได้ โดยเงินกองทุนต้องเป็นอัตราส่วนกับผลลัพธ์ดังกล่าวไม่ต่ำกว่าที่ทางการกำหนด ยกตัวอย่างเช่น ในปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ไทยต้องดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงไม่ต่ำกว่าร้อยละ 8.5 และให้ดำรงเงินกองทุนชั้นที่ 1 ต่อสินทรัพย์เสี่ยงไม่ต่ำกว่าร้อยละ 4.25 ค่า RBC Ratio คำนวณหาได้ดังนี้

$$\text{RBC Ratio} = \frac{\text{เงินกองทุนชั้นที่ 1} + \text{เงินกองทุนชั้นที่ 2}}{\text{สินทรัพย์เสี่ยง}} \geq 8.5$$

โดยที่อัตราส่วนเงินกองทุนชั้นที่ 1 ≥ 4.25

2.1.4 New Basel Capital Accord หรือ Basel II

ภาวะตลาดการเงินที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น รวมถึงระบบธนาคารและระบบการเงินของโลกที่มีความเชื่อมโยงถึงกันทั้งหมด ทำให้การวัดความเสี่ยงที่ใช้กันอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ Basel I ในปัจจุบัน ได้เผยแพร่มามากตั้งแต่ปี 2531 ไม่ครอบคลุมประเภทความเสี่ยง และไม่สามารถสะท้อนภาพความเสี่ยงที่แท้จริงจากการดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ ในปี 2544 (ค.ศ.2001) BIS ได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้พัฒนาและกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกำกับเงินกองทุนขึ้นมาใหม่ เพื่อใช้ทดแทนหลักเกณฑ์เดิม หลักเกณฑ์ใหม่นี้มีชื่อเรียกว่า New Basel Capital Accord หรือ Basel II ซึ่งประกอบด้วย 3 หลักการคือ การดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำ (Pillar 1: Minimum Capital Requirement) การกำกับดูแลโดยทางการ (Pillar 2: Supervisory Review Process) และการใช้กลไกตลาดในการกำกับดูแล (Pillar 3: Market Discipline) เนื้อหา 2 ส่วนหลังเป็นส่วนที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ สำหรับ Basel II

สำหรับประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย จะนำหลักเกณฑ์ Basel II มาบังคับใช้กับธนาคารพาณิชย์ไทย โดยจะเริ่มบังคับใช้ตั้งแต่สิ้นปี 2551 เป็นต้นไป

2.1.5 หลักเกณฑ์ Basel II และการบังคับใช้ในประเทศไทย

New Basel Capital Accord หรือ Basel II ปรับปรุงมาจากหลักเกณฑ์ Basel I โดยหลักการพื้นฐานแล้ว จึงไม่มีความแตกต่างจากหลักเกณฑ์เดิมที่มุ่งความสนใจไปที่ระดับความเพียงพอของเงินกองทุน (Capital Adequacy) และการวัดความเสี่ยงของธนาคารพาณิชย์ อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ Basel II จะมีความเข้มงวดมากกว่าในการดูแลให้ธนาคารพาณิชย์มีการจัดระบบภายในเพื่อให้มีการบริหารความเสี่ยง (Risk Management) และการประเมินความเพียงพอของเงินกองทุนที่เหมาะสมกับระดับความเสี่ยง โดยหลักเกณฑ์ Basel II ได้เพิ่มเติมเนื้อหาในด้านการกำกับดูแลโดยทางการ และการใช้กลไกตลาดในการกำกับดูแล จากเดิมที่มีเพียงด้านการดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำ สาระสำคัญของแต่ละหลักการ สรุปได้ดังนี้

หลักการที่ 1 การดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำ (Pillar 1: Minimum Capital Requirement)

การดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ ยังคงยึดถือระดับเงินกองทุนไม่น้อยกว่าร้อยละ 8 ของสินทรัพย์เสี่ยง (ประเทศไทยถือปฏิบัติในอัตราสูงกว่าคือที่ร้อยละ 8.5) รวมถึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงนิยามของเงินกองทุน แต่วิธีการคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่หลักเกณฑ์ Basel I การประเมินความเสี่ยงจะให้ความสำคัญกับปัจจัยความเสี่ยงด้านเครดิต (Credit Risk) และความเสี่ยงด้านตลาด (Market Risk) ซึ่งเพิ่มเติมในปี 2539 แต่สำหรับหลักเกณฑ์ Basel II ได้คำนึงถึงความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ (Operational Risk) เข้ามาด้วย รวมทั้งวิธีการคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงสำหรับความเสี่ยงด้านเครดิตก็มีความแตกต่างไปจากหลักเกณฑ์เดิม เพื่อให้สะท้อนความเสี่ยงของลูกค้าแต่ละประเภทและแต่ละรายได้ดียิ่งขึ้น

ความหมายของเงินกองทุน

ธนาคารแห่งประเทศไทยยังคงให้คำจำกัดความของเงินกองทุน และจำแนกประเภทของเงินกองทุนเป็นเงินกองทุนชั้นที่ 1 และเงินกองทุนชั้นที่ 2 ตามหลักเกณฑ์เดิมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

น้ำหนักความเสี่ยงของสินทรัพย์

น้ำหนักความเสี่ยงของสินทรัพย์ประเภทต่างๆ ภายใต้หลักเกณฑ์ Basel II ที่กำหนดขึ้นใหม่ ในการคำนวณหาความเสี่ยงด้านเครดิต มีการแบ่งแยกลงไปให้มีความละเอียดมากขึ้น และขึ้นอยู่กับวิธีที่ธนาคารพาณิชย์เลือกใช้ในการคำนวณความเสี่ยง โดยวิธี Standardised Approach น้ำหนักความเสี่ยงจะขึ้นอยู่กับทั้งประเภทและคุณภาพของสินทรัพย์ และรายการนอกงบดุล ซึ่งพิจารณาจากอันดับเครดิต (Rating) ที่ได้รับจากสถาบันจัดอันดับเครดิตภายนอก หรือใช้น้ำหนักความเสี่ยงตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด สำหรับกรณีที่ไม่มี Rating จากสถาบันจัดอันดับเครดิต น้ำหนักความเสี่ยงของสินทรัพย์แต่ละประเภทมีตั้งแต่ต่ำสุดที่ร้อยละ 0 และสูงสุดที่ร้อยละ 150 (Basel I กำหนดน้ำหนักความเสี่ยงสูงสุดร้อยละ 100) และน้ำหนักความเสี่ยงสำหรับลูกค้าย่อยในกรณีต่างๆ ไป จะมีน้ำหนักความเสี่ยงเพียงร้อยละ 75 น้อยกว่าน้ำหนักความเสี่ยงของลูกค้าย่อยใหญ่ที่ไม่ได้รับการจัดอันดับ และต่ำกว่าเกณฑ์เดิมที่กำหนดน้ำหนักความเสี่ยงของลูกค้าย่อยและรายใหญ่สูงเท่ากันหมดที่ร้อยละ 100 (ตารางที่ 2.1)

นอกจากนี้ กรณีสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ¹² จะต้องใช้น้ำหนักความเสี่ยงร้อยละ 150 สำหรับสินทรัพย์ทุกประเภท ยกเว้นสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย ใช้น้ำหนักความเสี่ยงร้อยละ 100 อย่างไรก็ตาม ธนาคารแห่งประเทศไทยยังเปิดโอกาสให้กับธนาคารพาณิชย์ที่มีการกันสำรองไว้เพียงพอเมื่อเทียบกับยอดหนี้คงค้างทั้งสิ้น สามารถใช้น้ำหนักความเสี่ยงที่ลดลงตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดได้ (ดังตารางที่ 2.2)

สำหรับธนาคารพาณิชย์ที่เลือกใช้วิธี Internal Ratings-Based Approach ในการคำนวณความเสี่ยงด้านเครดิต จะมีความแตกต่างจากวิธี Standardised Approach ค่อนข้างมาก กล่าวคือ แทนที่น้ำหนักความเสี่ยงจะถูกกำหนดจากภายนอก ธนาคารสามารถใช้ระบบการจัดอันดับเครดิตภายใน (Internal Rating) ในการคำนวณหาองค์ประกอบความเสี่ยง (Risk Components) เพื่อนำไปใช้ในการคำนวณหาสินทรัพย์เสี่ยง และรายการนอกงบดุลตามสูตรการคำนวณที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

¹² สินทรัพย์ด้อยคุณภาพ หมายถึง สินทรัพย์จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน (Sub Standard) สงสัย (Doubtful) สงสัยจะสูญ (Doubtful of Loss) และสูญ (Bad Debt) หรือหนี้ที่ค้างชำระนานกว่า 90 วันขึ้นไป

ตารางที่ 2.1
น้ำหนักความเสี่ยงด้านเครดิตของสินทรัพย์ประเภทต่างๆ
กรณีสินทรัพย์ที่ไม่ได้จัดเป็นสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ

หน่วย : ร้อยละ

ประเภทของลูกหนี้	Rating เกณฑ์ของลูกหนี้ที่ ธปท.กำหนด						
	1	2	3	4	5	6	ไม่มี Rating
1. รัฐบาลและธนาคารกลาง							
1.1 รัฐบาลและธนาคารกลางของประเทศต่างๆ ที่เป็นสกุลเงินของประเทศนั้น สำหรับยอดสินทรัพย์ในส่วนที่ไม่เกินกว่าหนี้สินที่สถาบันการเงินมีอยู่ในสกุลเงินของประเทศนั้น	0						
1.2 รัฐบาลและธนาคารกลางที่เป็นสกุลเงินต่างประเทศ และส่วนที่เกินกว่าหนี้สินที่เป็นสกุลเงินของประเทศนั้น							
- กรณีใช้ Country Risk Score ของ OECD	(0-1)	(2)	(3)	(4)	(5-6)	(7)	100
- กรณีใช้ Rating ของสถาบันจัดอันดับเครดิต	0	20	50	100	100	150	ข้างอิง Country Risk
2. ธนาคารเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศที่ไม่เข้าเกณฑ์ RW = 0%	20	50	50	100	100	150	50
3. สถาบันการเงิน/บริษัทหลักทรัพย์/PSEs ที่ ธปท.กำหนดให้เสมือนลูกหนี้สถาบันการเงิน	20	50	100	100	100	150	100
4. สถาบันการเงิน/บริษัทหลักทรัพย์ ที่เป็นสกุลเงินของประเทศนั้น อายุไม่เกิน 3 เดือน สำหรับยอดสินทรัพย์ในส่วนที่ไม่เกินกว่าหนี้สินที่สถาบันการเงินมีอยู่ในสกุลเงินนั้น	20						
5. ธุรกิจเอกชน/PSEs ที่ ธปท.กำหนดให้เสมือนลูกหนี้ภาคเอกชน	20	50	100	100	150	150	100
6. ลูกหนี้รายย่อย (ตามเกณฑ์ที่ ธปท.กำหนด)	75						
7. สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย (ตามเกณฑ์ที่ ธปท.กำหนด)	35						
8. สินทรัพย์อื่น	0 20 100						

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ: PSEs หมายถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรของรัฐ และรัฐวิสาหกิจที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้น

RW หมายถึง Risk Weight หรือน้ำหนักความเสี่ยง

ตารางที่ 2.2
น้ำหนักความเสี่ยงด้านเครดิตของสินทรัพย์ด้อยคุณภาพและระดับเงินสำรองที่กันไว้

สินทรัพย์ด้อยคุณภาพ	น้ำหนักความเสี่ยง (ร้อยละ)
<p>ส่วนที่ไม่มีหลักประกัน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● เงินสำรอง < ร้อยละ 20 ของยอดหนี้คงค้างทั้งสิ้น ● เงินสำรอง \geq ร้อยละ 20 แต่ < ร้อยละ 50 ของยอดหนี้คงค้างทั้งสิ้น ● เงินสำรอง > ร้อยละ 50 ของยอดหนี้คงค้างทั้งสิ้น และค้างชำระไม่เกิน 1 ปี ● เงินสำรอง > ร้อยละ 50 ของยอดหนี้คงค้างทั้งสิ้น แต่ค้างชำระเกิน 1 ปี 	<p>150</p> <p>100</p> <p>50</p> <p>100</p>
<p>ส่วนที่มีหลักประกันประเภทอสังหาริมทรัพย์เพื่อการพาณิชย์ และลูกหนี้การค้าเต็มจำนวน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● เงินสำรอง < ร้อยละ 15 ของยอดหนี้คงค้างทั้งสิ้น ● เงินสำรอง \geq ร้อยละ 15 แต่ < ร้อยละ 50 ของยอดหนี้คงค้างทั้งสิ้น ● เงินสำรอง > ร้อยละ 50 ของยอดหนี้คงค้างทั้งสิ้น และค้างชำระไม่เกิน 1 ปี ● เงินสำรอง > ร้อยละ 50 ของยอดหนี้คงค้างทั้งสิ้น แต่ค้างชำระเกิน 1 ปี 	<p>150</p> <p>100</p> <p>50</p> <p>100</p>
<p>สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยที่กรณีปกติได้รับน้ำหนักความเสี่ยงร้อยละ 35</p> <ul style="list-style-type: none"> ● เงินสำรอง < ร้อยละ 20 ของยอดหนี้คงค้างทั้งสิ้น ● เงินสำรอง > ร้อยละ 20 ของยอดหนี้คงค้างทั้งสิ้น 	<p>100</p> <p>50</p>

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

อัตราส่วนการดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำที่บังคับใช้

การดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงขั้นต่ำภายใต้ Basel II ไม่มีการเปลี่ยนแปลง และคงไว้ที่ขั้นต่ำร้อยละ 8 เท่าเดิม สำหรับประเทศไทยเองยังคงกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงที่อัตราสูงกว่าในระดับร้อยละ 8.5 และให้ดำรงอัตราส่วนเงินกองทุนขั้นต่ำที่ 1 ต่อสินทรัพย์เสี่ยงไม่ต่ำกว่าร้อยละ 4.25

วิธีการคำนวณสินทรัพย์เสี่ยง

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลักเกณฑ์ Basel II คือการเปลี่ยนแปลงวิธีการคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงที่มีความยืดหยุ่นและมีความละเอียดมากขึ้น เพื่อให้สามารถสะท้อนภาพของ

ธนาคารที่มีความเสี่ยงสูงควรมีเงินกองทุนมากกว่าธนาคารที่มีความเสี่ยงน้อย โดยผลรวมของสินทรัพย์เสี่ยงประกอบด้วยความเสี่ยง 3 ด้าน ซึ่งสามารถคำนวณโดยใช้วิธีการดังนี้

<p style="text-align: center;">สินทรัพย์เสี่ยงสำหรับความเสี่ยงด้านเครดิตที่คำนวณได้</p> <p>ผลรวมของสินทรัพย์เสี่ยง = + (12.5 × เงินกองทุนสำหรับความเสี่ยงด้านตลาดที่คำนวณได้)</p> <p style="text-align: center;">+ (12.5 × เงินกองทุนสำหรับความเสี่ยงด้านปฏิบัติการที่คำนวณได้)</p>

1) การคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงด้านเครดิต (Credit Risk) มี 2 วิธีหลัก ซึ่งมีความซับซ้อน และความสามารถในการสะท้อนความเสี่ยงแตกต่างกัน คือ

1.1) Standardised Approach: (SA) เป็นวิธีการคำนวณแบบง่ายที่ปรับปรุงมาจากหลักเกณฑ์ Basel I ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แต่มีการแบ่งน้ำหนักความเสี่ยงที่ละเอียดขึ้นตั้งแต่ว้อยละ 0 และสูงสุดที่ร้อยละ 150 โดยให้ธนาคารพาณิชย์ใช้ข้อมูลจากสถาบันจัดอันดับเครดิตภายนอก ในการคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงและรายงานนอกงบดุลตามน้ำหนักความเสี่ยงที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

1.2) Internal Ratings-Based Approach: (IRB) คือ วิธีการคำนวณหาสินทรัพย์เสี่ยงที่มีความซับซ้อนกว่าวิธี SA แต่สามารถสะท้อนความเสี่ยงได้ดีกว่า เนื่องจากใช้ข้อมูลจากระบบ Internal Rating ภายในของสถาบันการเงินเองเป็นหลักในการคำนวณหาองค์ประกอบความเสี่ยง (Risk Components) 4 ตัวแปร เพื่อนำไปใช้ในการคำนวณหาสินทรัพย์เสี่ยง และรายงานนอกงบดุลตามสูตรการคำนวณที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ได้แก่

- Probability of Default: PD คือ ค่าความน่าจะเป็นที่ลูกหนี้จะผิดนัดชำระหนี้
- Loss Given Default: LGD คือ ความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ต่อยอดหนี้คิดเป็นร้อยละ
- Exposure at Default: EAD คือ ยอดหนี้หรือประมาณการยอดหนี้เมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้
- Effective Maturity: M คือ ระยะเวลาครบกำหนดของหนี้

วิธี IRB ยังแบ่งเป็น 2 วิธีย่อย คือ

1.2.1) Foundation Internal Ratings-Based Approach: (FIRB) คือ วิธีที่สถาบันการเงินใช้ข้อมูลภายในของสถาบันการเงิน ในการคำนวณหาค่า PD เอง และใช้ค่าองค์ประกอบความเสี่ยงอื่นตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

1.2.2) Advanced Internal Ratings-Based Approach: (AIRB) คือ วิธีที่สถาบันการเงินใช้ข้อมูลภายในของสถาบันการเงิน ในการคำนวณหาค่าองค์ประกอบความเสี่ยงเองทั้งหมด ได้แก่ ค่า PD, LGD, EAD และ M

2) การคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงด้านตลาด (Market Risk) ให้อ้างอิงตามหลักเกณฑ์เดิม คือหมายรวมถึงความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ ความเสี่ยงจากการลงทุนใน Commodities และความเสี่ยงจากการค้าตราสารอนุพันธ์ (Option) โดยได้ปรับปรุงเพิ่มเติมในประเด็นฐานะในบัญชีเพื่อการค้า สำหรับวิธีการคำนวณความเสี่ยงด้านตลาดสามารถเลือกใช้ได้ 2 วิธีคือ วิธี Standardised Measurement Approach จะมีสูตรตายตัวจาก BIS ในการคำนวณความเสี่ยงแต่ละประเภท หรือวิธี Internal Models Approach ซึ่งใช้วิธีการคำนวณค่าความเสี่ยงแบบ Value-at-Risk (VAR) และธนาคารต้องดำรงเงินกองทุนไม่น้อยกว่า 3 เท่าของค่าที่คำนวณได้

3) การคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงด้านปฏิบัติการ (Operational Risk) ความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ หมายถึงความเสี่ยงจากการขาดทุนทั้งทางตรงและทางอ้อม อันเป็นผลมาจากความล้มเหลวของกระบวนการดำเนินงานภายใน บุคลากรและระบบงาน หรือจากเหตุการณ์ภายนอก รวมถึงความเสี่ยงด้านกฎหมาย (เช่น ความเสี่ยงต่อการถูกฟ้องร้อง หรือดำเนินคดีตามกฎหมาย ถูกทางการเปรียบเทียบปรับรวมทั้งความเสียหายที่ได้รับจากการตกลงกันนอกศาล เป็นต้น) แต่ไม่รวมความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) และความเสี่ยงด้านชื่อเสียง (Reputational Risk) โดยการวัดความเสี่ยงนั้นให้พิจารณาในลักษณะรวม (Consolidation) ทั้งบริษัทลูกและบริษัทย่อย การวัดความเสี่ยงจะพิจารณาตามประเภทของธุรกิจธนาคาร (Business Line) ที่จะมีน้ำหนักที่กำหนดไว้ในระดับแตกต่างกันไป การวัดความเสี่ยงด้านปฏิบัติการประเมินด้วย 3 วิธี ได้แก่

3.1) Basic Indicator Approach: (BIA) คือ วิธีที่ให้ธนาคารดำรงเงินกองทุนสำหรับความเสี่ยงด้านปฏิบัติการเท่ากับร้อยละ 15 คูณกับค่าเฉลี่ย 3 ปีย้อนหลังของรายได้จากการดำเนินงาน¹³ (Gross Income) โดยรวมของธนาคาร ในกรณีที่รายได้จากการดำเนินงานในปีใดมีค่าติดลบหรือเท่ากับศูนย์ให้ตัดรายได้ดังกล่าวออกจากตัวเศษ และตัดปีดังกล่าวออกจากจำนวนปีในตัวอย่างในการคำนวณค่าเฉลี่ยได้

3.2) Standardised Approach: (SA-OR) คือ วิธีที่ให้ธนาคารดำรงเงินกองทุนสำหรับความเสี่ยงด้านปฏิบัติการเท่ากับค่าเฉลี่ย 3 ปีย้อนหลังของผลรวมของเงินกองทุนในแต่ละสายธุรกิจหลัก 8 สาย¹⁴ คูณด้วยค่าที่ BIS กำหนด ซึ่งมีค่าเท่ากับร้อยละ 12 15 หรือ 18 ขึ้นอยู่กับความเสี่ยงของแต่ละสายธุรกิจ หรืออาจเลือกใช้วิธี Alternative Standardised Approach: ASA ซึ่งมีหลักการในการคำนวณเช่นเดียวกับวิธี SA-OR แต่ใช้ผลคูณของยอดคงค้างเงินให้สินเชื่อถัวเฉลี่ย 3 ปีย้อนหลัง กับค่าคงที่ m (กำหนดไว้ที่ 0.035) เป็นฐานในการคำนวณเงินกองทุนรองรับความเสี่ยงในสายธุรกิจรายปลีกและรายกลาง (Retail & Commercial Banking) แทนรายได้จากการดำเนินงานของสายธุรกิจดังกล่าว โดยค่าที่ BIS กำหนดยังคงเป็นค่าเดียวกันกับที่กำหนดไว้ในวิธี SA-OR

3.3) Advance Measurement Approach: (AMA) คือ วิธีที่ให้ความยืดหยุ่นแก่ธนาคารเป็นผู้กำหนดสูตรการวัดความเสี่ยงจากการปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับลักษณะการดำเนินงานของธนาคารเอง โดยใช้แบบจำลองที่ได้รับอนุญาตจากทางการ ข้อมูลในแบบจำลองดังกล่าวต้องประกอบด้วย ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ อย่างไรก็ตามธนาคารแห่งประเทศไทยยังไม่อนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์เลือกใช้วิธี AMA เนื่องจากวิธีนี้ยังอยู่ในช่วงของการพัฒนา ยังไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจนเพียงพอ

¹³ รายได้จากการดำเนินงาน หมายถึง รายได้ดอกเบี้ยสุทธิและรายได้ที่ไม่ใช่ดอกเบี้ยสุทธิ ยังไม่หักเงินสำรองและการด้อยค่าของสินทรัพย์ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานทุกประเภท และไม่นับรวมกำไร (ขาดทุน) จากการขาย และประเมินมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ทางการเงินในบัญชีเพื่อการธนาคาร และรายได้หรือค่าใช้จ่ายที่ไม่เกิดจากการดำเนินงานตามปกติของธุรกิจของธนาคาร

¹⁴ สายธุรกิจหลัก 8 สาย ได้แก่ Corporate Finance, Trading and Sales, Retail Banking, Commercial Banking, Payment and Settlement, Agency Services, Asset Management, and Retail Brokerage

ทั้งนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ที่เลือกใช้วิธี IRB สำหรับวัดความเสี่ยงด้านเครดิต ต้องใช้วิธี SA-OR สำหรับความเสี่ยงด้านปฏิบัติการเป็นมาตรฐานขั้นต่ำ และหากธนาคารพาณิชย์ใดเลือกใช้วิธีที่ซับซ้อนกว่าแล้วจะไม่สามารถกลับมาใช้วิธีที่ซับซ้อนน้อยกว่าได้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทย

หลักการที่ 2 การกำกับดูแลโดยทางการ (Pillar 2: Supervisory Review Process)

หลักการที่ 2 มุ่งเน้นถึงบทบาทของทางการซึ่งเป็นผู้กำกับดูแล (ประเทศไทยคือธนาคารแห่งประเทศไทย) ในการส่งเสริมให้ธนาคารพาณิชย์พัฒนาระบบการบริหารความเสี่ยงและการคำนวณเงินกองทุนเพื่อรองรับความเสี่ยงจากการดำเนินธุรกิจให้ดียิ่งขึ้น โดยทำการตรวจสอบและประเมินความสามารถในการบริหารความเสี่ยง รวมถึงติดตามให้ธนาคารแต่ละแห่งดำรงฐานะเงินกองทุนให้เพียงพอสอดคล้องกับระดับความเสี่ยงที่แท้จริง และสามารถแทรกแซงเพื่อดำเนินการกับธนาคารที่มีปัญหาได้อย่างเหมาะสมและทันกาล

หลักการที่ 3 การใช้กลไกตลาดในการกำกับดูแล (Pillar 3: Market Discipline)

กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์เปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง กระบวนการบริหารความเสี่ยง และข้อมูลด้านเงินกองทุนที่สะท้อนถึงความเสี่ยงของธนาคาร เพื่อให้บุคคลภายนอกได้รับข้อมูลสำคัญๆ ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มวินัยทางการตลาดและให้กลไกตลาดช่วยในการกำกับดูแลธนาคารพาณิชย์อีกทางหนึ่งด้วย

2.1.6 ความแตกต่างระหว่างหลักเกณฑ์ Basel I & Basel II

ประเด็นสำคัญ	Basel I	Basel II
การดำรงเงินกองทุน	ประกอบด้วยเนื้อหาที่กล่าวถึงการดำรงฐานะเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง และวิธีการวัดความเสี่ยง	ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วน โดยเพิ่มเติมเนื้อหา 2 ส่วนหลังเข้ามา คือ 1. ข้อกำหนดในการดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำ (Minimum Capital Requirement) 2. การตรวจสอบการกำกับเงินกองทุน (Supervisory Review) 3. วินัยทางการตลาด (Market Discipline)
อัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง และองค์ประกอบของเงินกองทุน	<ul style="list-style-type: none"> • ร้อยละ 8 ขั้นต่ำ • ปัจจุบันประเทศไทยได้ถือปฏิบัติในอัตราส่วนที่สูงกว่าคือ ร้อยละ 8.5 โดยเป็นเงินกองทุนชั้นที่ 1 อย่างน้อยร้อยละ 4.25 	ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง และไม่มีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับนิยามเงินกองทุน
การคำนวณสินทรัพย์เสี่ยง	เน้นไปที่การพิจารณา Credit Risk และ Market Risk (ปรับปรุงเพิ่มในปี 2539)	<ul style="list-style-type: none"> • ปรับปรุงวิธีการวัด Credit Risk โดยแบ่งเป็น 3 รูปแบบ • เพิ่มการวัด Operational Risk ขึ้น โดยแบ่งวิธีวัดออกเป็น 3 รูปแบบเช่นกัน
วิธีการวัด Credit Risk	ใช้วิธีการถ่วงน้ำหนักความเสี่ยงตามประเภทสินทรัพย์ในงบดุล (สูงสุดคือร้อยละ 100) และกำหนดค่าแปลงสภาพสำหรับสินทรัพย์นอกงบดุล โดยไม่ได้พิจารณาถึงความเสี่ยงของลูกค้า หรือคู่ธุรกรรมแต่ละรายที่ต่างกัน	ปรับปรุงวิธีการวัดความเสี่ยงเครดิตให้สามารถสะท้อนความเสี่ยงเครดิตของลูกค้าแต่ละประเภท และแต่ละรายที่ดีขึ้น โดยมีวิธีการวัด 3 แบบ คือ 1. Standardised Approach (SA) ยึดหลักการแยกประเภทสินทรัพย์ตามเดิม แต่นำน้ำหนักความเสี่ยงที่จะอ้างอิงการจัดอันดับเครดิตจากบริษัทจัดอันดับเครดิตภายนอก โดยมีน้ำหนักความเสี่ยงต่ำสุดที่ร้อยละ 0 และสูงสุดที่ร้อยละ 150 2. Foundation Internal Rating-Based Approach (FIRB) ธนาคารจะประเมินตัวแปรเชิงปริมาณ 4 ประเภท ได้แก่ PD, LGD, EAD, M โดยใช้กับสูตรการคำนวณที่คณะกรรมการ BIS กำหนดขึ้นเพื่อใช้ประเมินค่าน้ำหนักความเสี่ยง ซึ่งวิธีนี้ธนาคารจะเป็นผู้ประเมินความน่าจะเป็นในการผิดนัดชำระหนี้ (PD) ส่วนคณะกรรมการของ BIS จะกำหนดค่าสำหรับตัวแปรที่เหลือให้

ประเด็นสำคัญ	Basel I	Basel II
		3. Advanced Internal Rating-Based Approach (AIRB) ธนาคารจะเป็นผู้ประเมินตัวแปรเชิงปริมาณทั้ง 4 ประเภทเองทั้งหมด
การให้น้ำหนักความเสี่ยงสำหรับลูกค้าย่อย	น้ำหนักความเสี่ยงของลูกค้าย่อย และ รายใหญ่เท่ากันที่ร้อยละ 100	ให้น้ำหนักความเสี่ยงสำหรับลูกค้าย่อย ในกรณีทั่วๆ ไปเหลือเพียงร้อยละ 75
การให้น้ำหนักความเสี่ยงสำหรับสินเชื่อที่อยู่อาศัย	น้ำหนักความเสี่ยงสำหรับสินเชื่อที่อยู่อาศัยโดยมีหลักทรัพย์ค้ำประกันไม่ต่ำกว่าวงเงินสินเชื่อ จะมีน้ำหนักความเสี่ยงที่ร้อยละ 50	ลดน้ำหนักความเสี่ยงสำหรับสินเชื่อที่อยู่อาศัยเหลือร้อยละ 35
การถ่วงน้ำหนักสำหรับสินเชื่อค้างชำระ (NPL)	เดิมไม่มี โดยมีแต่การถ่วงน้ำหนักความเสี่ยงแบ่งตามประเภทสินทรัพย์เท่านั้น ซึ่งจะมีค่าความเสี่ยงสูงสุดที่ร้อยละ 100	สำหรับสินเชื่อที่ค้างชำระนานกว่า 90 วัน จะต้องนำมูลค่าทางบัญชีหลังจากหักสำรองมาถ่วงน้ำหนัก ดังนี้ 1. ร้อยละ 100 ถ้าสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของยอดสินเชื่อ 2. ร้อยละ 100 ถ้าสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของยอดสินเชื่อ แต่ผู้กำกับดูแลอาจพิจารณาให้ลดน้ำหนักความเสี่ยงที่ร้อยละ 50 ได้
วิธีการคำนวณสินทรัพย์เสี่ยง <ul style="list-style-type: none"> ● Basel Capital Accord 1988 ● ปรับปรุงในปี 1996 	เงินกองทุนทั้งหมด / Credit Risk เงินกองทุนทั้งหมด / Credit Risk + Market Risk วิธีการคำนวณ Market Risk มีทางเลือก 2 วิธีด้วยกัน ได้แก่ 1. Standardized Measurement Method ซึ่งจะมีสูตรมาตรฐานจาก BIS ในการคำนวณความเสี่ยงแต่ละประเภท 2. Internal Model Approach โดยใช้การคำนวณค่าความเสี่ยงแบบ Value at Risk (VAR) และธนาคารต้องดำรงเงินกองทุนไม่น้อยกว่า 3 เท่าของค่าที่คำนวณได้	เงินกองทุนทั้งหมด / Credit Risk + Market Risk + Operational Risk เพิ่มวิธีการประเมินความเสี่ยง : Operational Risk มี 3 วิธีการประเมิน ได้แก่ 1. Basic Indicator Approach (BIA) โดยธนาคารต้องดำรงเงินกองทุนเท่ากับค่าเฉลี่ย 3 ปีย้อนหลังของรายได้รวมต่อปี คูณด้วย 0.15 2. Standardised Approach (SA-OR) โดยเงินกองทุนรวมที่ต้องดำรง คือ ผลรวมของรายได้รวมเฉลี่ย 3 ปี ในแต่ละสายธุรกิจ (แบ่งเป็น 8 สาย) คูณด้วยค่าที่ BIS กำหนด 3. Advance Measurement Approach (AMA) โดยธนาคารจะเป็นผู้กำหนดสูตรการวัดความเสี่ยงจากการปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับลักษณะการดำเนินงานขององค์กรเอง

ที่มา: ศูนย์วิจัยกสิกรไทย

2.1.7 ร่างหลักเกณฑ์ Basel III (The Basel 3 Proposals)

The Basel 3 Proposal หรือ Basel III เป็นการพัฒนามาตรฐานการกำกับดูแลสถาบันการเงินต่อเนื่องจากกรอบ Basel II ด้วยความพยายามที่จะปฏิรูประบบการกำกับดูแลให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และให้ภาคธนาคารสร้างระดับเงินกองทุนให้แข็งแกร่งมากกว่าเดิม เพื่อป้องกันการเกิดวิกฤตที่รุนแรงและลดความเสี่ยงของระบบการเงินโลกหากเกิดขึ้นอีกในอนาคต ทั้งนี้ เนื่องจากปัญหาวิกฤตการเงินที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา และลุกลามไปในหลายประเทศทั่วโลกในช่วงปี 2551 ได้ทำให้ประเทศต่างๆ ตระหนักถึงปัญหาของระบบตรวจสอบและการกำกับดูแลที่ยังพัฒนาไปไม่ทันกับการเกิดขึ้นของนวัตกรรมการเงินใหม่ๆ (Financial Innovation) อันมีผลให้ความเสี่ยงในระบบการเงินมีมากขึ้น และมีการส่งผ่านความเสี่ยงไปสู่ธุรกิจอื่นในภาคการเงินหรือขยายวงกว้างไปสู่ระบบเศรษฐกิจเป็น Domino Effect ได้ง่ายขึ้น หรือที่เรียกว่า Systemic Risk เป็นความเสี่ยงในลักษณะเชื่อมโยงเป็นลูกโซ่ ที่มีจุดเริ่มต้นมาจากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งแล้วขยายผลความเสียหายไปยังระบบทั้งหมด ส่งผลต่อความมั่นคงของเสถียรภาพของระบบการเงินโดยรวม¹⁵

ร่างหลักเกณฑ์ใหม่ (Basel III) จะมีความเข้มงวดกว่า Basel II โดยการปรับปรุง/เปลี่ยนแปลงเครื่องมือในการกำกับดูแลที่สำคัญ ประกอบไปด้วย

1. การปรับเพิ่มการดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำ (Minimum Capital Requirement) และเพิ่มคุณภาพของเงินกองทุนชั้นที่ 1 (Tier 1 Capital) หรือ Core Capital เพื่อให้เป็นเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงที่สำคัญ โดย Core Capital จะเน้นให้ความสำคัญในหุ้นสามัญ (Common Shares) และกำไรสะสม (Retained Earning) เพื่อที่จะรองรับกับการขาดทุนที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และสามารถเข้าถึงได้ในทันที ทั้งนี้เป็นที่คาดว่าร่างเกณฑ์ใหม่ จะส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงเงินกองทุนชั้นที่ 1 ต่อสินทรัพย์เสี่ยงเพิ่มขึ้นจากที่ในปัจจุบันกำหนดให้ธนาคารต้องดำรงเงินกองทุนชั้นที่ 1 ต่อสินทรัพย์เสี่ยงไม่ต่ำกว่าร้อยละ 4.5

2. การดำรงสภาพคล่องขั้นต่ำ (Minimum Liquidity Standard) และการปรับปรุงอัตราส่วนของหนี้สินต่อสินทรัพย์ (Leverage Ratio) ที่มีรายละเอียดมากขึ้น เพื่อรองรับความเสี่ยง

¹⁵ สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนเศรษฐกิจมหภาค และสำนักบัญชีประชาชาติ, เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี 2552 เรื่องวิกฤตการเงินโลกกับการเปลี่ยนแปลงภาคการเงินไทย, (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ), น.1-22

ที่ขยายขอบเขตกว้างขึ้น เช่น ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง ความเสี่ยงของการมีสัดส่วนหนี้สินสูง และความเสี่ยงจากภาวะ Pro-Cyclical¹⁶ ช่วยให้มั่นใจได้ว่าธนาคารพาณิชย์จะมีสภาพคล่องเพียงพอในสถานการณ์ที่มีการบิดเบือนทางการตลาด

3. พยายามสร้างมาตรฐานทางการเงินแบบต่อต้านวัฏจักรเศรษฐกิจ (Counter-Cyclical) ที่จะช่วยให้เศรษฐกิจขยายตัวได้ดีขึ้นในช่วงวิกฤต ขณะที่ช่วยชะลอความเสี่ยงจากภาวะฟองสบู่ในช่วงเศรษฐกิจเฟื่องฟูได้ โดยสนับสนุนให้ธนาคารพาณิชย์ต้องตั้งสำรองเพิ่มขึ้นตามพื้นฐานความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ Basel III ยังคงให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลเพื่อที่จะสร้างตลาดการเงินให้มีความเป็นธรรมและโปร่งใสมากขึ้น

ทั้งนี้ Basel III ยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการพัฒนา และมีรายละเอียดที่ต้องศึกษาและพิจารณาค่อนข้างมาก โดยขณะนี้ยังอยู่ระหว่างการศึกษาศึกษาของสถาบันการเงินทั่วโลก

สำหรับธนาคารแห่งประเทศไทยยังไม่พิจารณากำหนดใช้ Basel III เช่นกัน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะเหตุการณ์วิกฤตการเงินที่เกิดขึ้นในปี 2540 ทำให้ระบบธนาคารพาณิชย์ไทยได้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพระบบการบริหารความเสี่ยง การกำกับดูแล และมาตรฐานการบัญชีให้มีความเข้มงวดมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ธนาคารพาณิชย์ไทยมีความเข้มแข็งและมีการบริหารความเสี่ยงที่ดีขึ้น จึงได้รับผลกระทบจากวิกฤตปี 2551 ไม่มากนัก และสถานการณ์ปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยมีความเข้มงวดด้านการเงินอยู่แล้ว แต่เมื่อใดก็ตามที่ร่างหลักเกณฑ์ใหม่นี้จะถูกพัฒนาเป็นมาตรฐานนำไปใช้ทั่วโลก ก็คงปฏิเสธไม่ได้ที่จะถูกนำมาบังคับใช้กับธนาคารพาณิชย์ไทยด้วย

¹⁶ ภาวะ Pro-Cyclical มีลักษณะสนับสนุนวัฏจักรเศรษฐกิจให้ผันผวนรุนแรงขึ้น กล่าวคือ ในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจขยายตัวดี อุปสงค์สินเชื่อมีสูง ความเสี่ยงในระบบการเงินถูกประเมินไว้ต่ำกว่าปกติ (ภาวะฟองสบู่) ธนาคารจะเร่งขยายสินเชื่อ กระตุ้นเศรษฐกิจให้ขยายตัวสูงขึ้นไปอีก แต่ในทางตรงกันข้ามเมื่อภาวะเศรษฐกิจเริ่มชะลอตัว ธนาคารพาณิชย์กังวลเกี่ยวกับความเสี่ยงที่สูงขึ้น และเพิ่มความเข้มงวดในการปล่อยกู้ ทำให้ตลาดสินเชื่อตึงตัว (Credit Crunch) เป็นการเร่งให้เศรษฐกิจชะลอตัว หรือเข้าสู่ภาวะถดถอยรวดเร็วยิ่งขึ้น

2.1.8 ผลกระทบที่อาจเกิดจาก Basel II & Basel III ต่อธนาคารพาณิชย์ไทย

BIS ได้ประกาศกรอบปฏิบัติของ Basel II ที่มีการแก้ไขขั้นสุดท้ายเมื่อปี 2547 และธนาคารแห่งประเทศไทยได้เริ่มส่งร่างหลักเกณฑ์การดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำให้กับธนาคารพาณิชย์พิจารณาให้ความเห็นเมื่อปี 2548 ก่อนที่จะเริ่มบังคับใช้อย่างเต็มรูปแบบภายในสิ้นปี 2551 ธนาคารพาณิชย์ไทยจึงมีเวลาในการเตรียมตัวรองรับการบังคับใช้หลักเกณฑ์ Basel II มานานกว่า 2-3 ปีแล้ว อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตบางประการที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากมาตรฐานเงินกองทุนใหม่ ดังนี้

1. มาตรฐานเงินกองทุนใหม่จะช่วยสร้างเสถียรภาพให้ระบบการเงินของไทย และจะกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันระหว่างธนาคารพาณิชย์มากขึ้น เนื่องจากหลักเกณฑ์ Basel II กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงเงินกองทุนผันแปรตามความเสี่ยงจากการประกอบธุรกิจ ธนาคารที่มีลูกค้าที่มีคุณภาพ ลูกค้ารายย่อย และสินเชื่อที่อยู่อาศัย (ภายใต้ Basel II ลูกค้าเหล่านี้จะมีน้ำหนักความเสี่ยงลดลงจากเดิม) อยู่ใน Portfolios จำนวนสูง ก็จะมีภาระในการกันสำรองน้อย อาจจะช่วยเพิ่มความระมัดระวังในการดำเนินงานของธนาคารมากขึ้น นอกจากนี้ การแข่งขันด้านราคาจะสอดคล้องกับความเสี่ยงของลูกค้ามากขึ้น โดยลูกค้าที่มีอันดับเครดิตดี เป็นที่ต้องการของทุกธนาคาร จะได้รับการเสนออัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ ส่วนลูกค้าที่มีอันดับเครดิตรองลงมา ก็มีแนวโน้มที่จะต้องเผชิญกับอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่า ดังนั้น ธนาคารพาณิชย์ต้องพยายามแข่งขันกันเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เพื่อให้มีต้นทุนในการประกอบธุรกิจต่ำกว่าคู่แข่ง

อย่างไรก็ดี ในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ Basel II อาจเป็นสาเหตุสนับสนุนวัฏจักรเศรษฐกิจให้ผันผวนรุนแรงขึ้น (Pro-Cyclical) เนื่องจากธนาคารอาจตัดสินใจชะลอปล่อยกู้ให้แก่บริษัทขนาดกลาง และขนาดเล็กที่มีปัญหาความเสี่ยงสูง เพราะกังวลว่าสัดส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงจะต่ำกว่าเกณฑ์ ทั้งนี้เป็นที่น่ายินดีอย่างยิ่งที่ Basel III ได้พยายามกำหนดมาตรฐานทางการเงินแบบต่อต้านวัฏจักรเศรษฐกิจ (Counter-Cyclical) จะช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับระบบเศรษฐกิจมากขึ้น

2. การคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงด้วยการเพิ่มความเสถียรด้านปฏิบัติการ (Operational Risk) จะช่วยลดความเสี่ยงที่เกิดจากความล้มเหลวของการจัดการภายในองค์กร ตลอดจนความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินการที่ผิดพลาด หรือการทุจริตของบุคลากรภายในธนาคาร แต่การรวมความเสี่ยงด้านปฏิบัติการเข้ามาเป็นฐานในการคำนวณสัดส่วนเงินกองทุน จะส่งผลให้อัตราเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงลดลง หากขนาดเงินกองทุนและปัจจัยอื่นไม่เปลี่ยนแปลง

3. การปฏิบัติตาม Basel II นั้น ธนาคารพาณิชย์จะต้องพัฒนาระบบการบริหารความเสี่ยง เช่น วิธีการประเมินความเสี่ยง สร้างระบบฐานข้อมูลลูกค้า และพัฒนาทักษะความรู้ของบุคลากร ทำให้ช่วยพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการความเสี่ยงของธนาคารให้แข็งแกร่งขึ้น แต่ขณะเดียวกันการการดำเนินการดังกล่าวจะทำให้ต้นทุนการดำเนินการของธนาคารเพิ่มสูงขึ้น ทั้งต้นทุนในช่วงของการเตรียมการ และต้นทุนการปฏิบัติการ อาจเป็นภาระที่หนักสำหรับธนาคารขนาดเล็ก

4. สถาบันจัดอันดับเครดิต (Credit Rating) ในประเทศและระดับนานาชาติ ยังมีจำนวนจำกัดและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน อีกทั้งในช่วงเวลาที่ผ่านมายังได้รับการวิจารณ์ว่าไม่โปร่งใส เช่น มีผลประโยชน์กับบริษัทที่ไปทำการออกอันดับเครดิตให้ โดยข้อเสียต่อการใช้หลักเกณฑ์ Basel II คือ การนำผลของการจัดอันดับความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของ Input ในการคำนวณน้ำหนักความเสี่ยงและเงินกองทุน จึงอาจเกิดปัญหาการได้ผลลัพธ์ที่แย่จากข้อมูลเข้าที่คุณภาพต่ำ (Garbage in-Garbage out)¹⁷

5. ธนาคารแห่งประเทศไทยในฐานะผู้กำกับดูแลธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ จะต้องกำหนดกฎเกณฑ์และเงื่อนไขที่เหมาะสมให้ธนาคารพาณิชย์ถือปฏิบัติ เช่น ข้อกำหนดเกี่ยวกับเงินกองทุนขั้นต่ำ การประเมินคุณภาพของทรัพย์สิน การกันสำรอง การกระจายความเสี่ยงโดยไม่ปล่อยสินเชื่อบริการใดรายหนึ่งมากเกินไปเกินอัตราที่กำหนด และจะต้องมีนโยบายและมาตรการที่จะป้องกันการเกิดปัญหาของธนาคารพาณิชย์ได้อย่างทันที่ เนื่องจากเป็นเรื่องใหม่ที่ธนาคารพาณิชย์ไทยต้องพยายามปรับตัวหลายด้าน

¹⁷ บุญธรรม วจิตภิญโญเลิศ, บาเซล 2 ของไทยในปี 2552 ไม่เป็นอุปสรรค ต่อมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเลยจริงหรือ?, โพสต์ทูเดย์, (8 มกราคม 2552), น.วิเคราะห์ 2

2.2 ความเพียงพอของเงินกองทุน กับการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทย

หลักเกณฑ์ Basel ให้ความสำคัญกับการวัดระดับความเพียงพอของเงินกองทุน (Capital Adequacy) ในส่วนนี้จึงจะทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเพียงพอของเงินกองทุนกับการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทย โดยอาศัยหลักฐานข้อเท็จจริงที่ปรากฏในข้อมูลทางเศรษฐกิจและข้อมูลทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทย ตั้งแต่ช่วงปี 2531-2550

การวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 4 ช่วงเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินที่สำคัญได้แก่ ช่วงที่ 1 ระหว่างปี 2531-2535 เป็นช่วงระยะเวลาก่อนที่จะมีการนำหลักเกณฑ์ Basel I มาบังคับใช้ในประเทศไทย ช่วงที่ 2 ระหว่างปี 2536-2539 เป็นช่วงระยะเวลาลงหลังจากนำหลักเกณฑ์ Basel I มาใช้จนถึงช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ช่วงที่ 3 ระหว่างปี 2540-2544 เป็นช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจและการฟื้นฟูและปรับปรุงโครงสร้างของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยให้ได้มาตรฐานสากล และช่วงที่ 4 ระหว่างปี 2545-2550 เป็นช่วงการปรับตัวของธนาคารพาณิชย์ไทยเพื่อรองรับการบังคับใช้หลักเกณฑ์ Basel II

2.2.1 ขนาดและความมั่นคง

ธนาคารที่มีขนาดแตกต่างกันจะมีข้อจำกัดด้านข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีไม่เท่ากัน ธนาคารขนาดใหญ่สามารถใช้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาดการผลิต ทำให้มีข้อจำกัดด้านความไม่สมมาตร และไม่สมมาตรของข้อมูล (Asymmetric Information) ต่ำกว่าธนาคารขนาดเล็ก เช่น ปัญหา Adverse Selection หรือ Moral Hazard¹⁸ ดังนั้น ผลกระทบที่ได้รับจึงมีความแตกต่างกันออกไป การศึกษาจึงควรเริ่มต้นจากการแบ่งกลุ่มธนาคารตามขนาด ในที่นี้เราพิจารณาถึงขนาดสินทรัพย์เป็นหลัก สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม¹⁹ ได้แก่ ธนาคารขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดย ณ สิ้นปี 2539 แบ่งกลุ่มธนาคารได้ดังนี้

¹⁸ หมายความว่าของปัญหา Adverse Selection และ Moral Hazard หน้า 2

¹⁹ ธนาคารขนาดใหญ่ คือ ธนาคารที่มีสินทรัพย์รวมมากกว่าร้อยละ 10 ของสินทรัพย์รวมธนาคารทั้งระบบ ธนาคารขนาดกลาง คือ ธนาคารที่มีสินทรัพย์รวมอย่างน้อยร้อยละ 3 แต่ไม่เกินร้อยละ 10 ของสินทรัพย์รวมธนาคารทั้งระบบ และธนาคารขนาดเล็ก คือ ธนาคารที่มีสินทรัพย์รวมน้อยกว่าร้อยละ 3 ของสินทรัพย์รวมธนาคารทั้งระบบ

- ธนาคารขนาดใหญ่ 4 แห่ง คือ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกสิกรไทย และธนาคารไทยพาณิชย์
- ธนาคารขนาดกลาง 6 แห่ง คือ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารทหารไทย ธนาคารมหานคร ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารศรีนคร และธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ
- ธนาคารขนาดเล็ก 5 แห่ง คือ ธนาคารเอเชีย ธนาคารไทยท努 ธนาคารสหธนาคาร ธนาคารนครธน และธนาคารแหลมทอง

ในวันสิ้นปี 2539 ธนาคารกรุงเทพ มีสินทรัพย์ใหญ่ที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.81 ของสินทรัพย์ทั้งระบบ และมีขนาดสินทรัพย์ใหญ่เป็น 2.8 เท่าของธนาคารขนาดเล็กทั้ง 5 แห่งรวมกัน ธนาคารขนาดเล็กที่สุดคือ ธนาคารแหลมทอง มีสินทรัพย์เพียงร้อยละ 12 ของค่าเฉลี่ยระบบ ธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบ และหากรวมสินทรัพย์ของกลุ่มธนาคารขนาดใหญ่แล้ว ธนาคารขนาดใหญ่ทั้ง 4 แห่งนี้ มีสินทรัพย์รวมกันถึงร้อยละ 60 ของสินทรัพย์ทั้งระบบ ในกรณีที่เกิดความเสียหายจากการล้มเหลวของธนาคาร ส่วนแบ่งตลาดของแต่ละธนาคารเป็นเครื่องวัดเบื้องต้นที่บ่งบอกถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับระบบธนาคารทั้งระบบ หากความล้มเหลวเกิดขึ้นกับธนาคารขนาดเล็กที่มีส่วนแบ่งตลาดน้อยมาก ผลกระทบต่อความมั่นคงของระบบธนาคารไทยทั้งระบบก็คงไม่รุนแรงเท่าใด (ภาณุพงศ์ นิธิประภา และอัฉนา วัฒนานุกิจ, 2530: 3-2) ในทางกลับกันหากความล้มเหลวเกิดขึ้นกับธนาคารขนาดใหญ่แล้ว ก็อาจสั่นคลอนระบบธนาคารไทยทั้งระบบให้พังครืนลงมาได้ (ตารางที่ 2.3)

ขนาดของเงินกองทุน เป็นที่ยอมรับกันว่าแสดงถึงความมั่นคงของธนาคารพาณิชย์ ธนาคารกรุงเทพ ที่มีสินทรัพย์ใหญ่ที่สุด เป็นธนาคารที่มีเงินกองทุนใหญ่ที่สุด ส่วนธนาคารกสิกรไทย และธนาคารไทยท努 มีเงินกองทุนใหญ่เป็นอันดับ 2 และอันดับ 11 แม้ว่าการจัดอันดับจากสินทรัพย์จะอยู่ในอันดับ 3 และอันดับ 12 ก็ตาม ส่วนธนาคารที่มีเงินกองทุนเล็กที่สุดคือ ธนาคารแหลมทอง มีเงินกองทุนเพียงร้อยละ 11 ของค่าเฉลี่ยระบบธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบ สำหรับธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การที่มีสินทรัพย์ใหญ่เป็นอันดับ 10 แต่มีเงินกองทุนใหญ่เป็นอันดับ 6 นั้น ข้อเท็จจริงพบว่าเป็นผลจากการเข้าแทรกแซงและทำการเพิ่มทุนของรัฐบาล เนื่องจากธนาคารแห่งนี้มีผลประกอบการอยู่ในระดับต่ำ และมีปัญหาสินทรัพย์ด้อยคุณภาพจำนวนมาก ดังนั้น การพิจารณาเฉพาะฐานะเงินกองทุนปีใดปีหนึ่งอาจไม่เพียงพอที่จะสะท้อนว่าธนาคารพาณิชย์มั่นคงหรือไม่ (ตารางที่ 2.3)

ตารางที่ 2.3
ขนาดสินทรัพย์ และเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ไทย
ณ สิ้นปี 2539

หน่วย : ล้านบาท

ชื่อธนาคาร	ชื่อย่อ	อันดับ	สินทรัพย์		อันดับ	เงินกองทุน	
			2539	ร้อยละ		2539	ร้อยละ
กรุงเทพ	BBL	1	1,155,109	22.81	1	114,263	23.64
กรุงไทย	KTB	2	715,975	14.14	3	57,105	11.81
กสิกรไทย	K BANK ²⁰	3	646,007	12.76	2	66,239	13.70
ไทยพาณิชย์	SCB	4	541,232	10.69	4	43,785	9.06
กรุงศรีอยุธยา	BAY	5	414,879	8.19	5	38,109	7.88
ทหารไทย	TMB	6	333,509	6.59	7	26,817	5.55
มหานคร	FBC	7	252,146	4.98	8	23,625	4.89
นครหลวงไทย	SCIB	8	234,206	4.62	9	18,435	3.81
ศรีนคร	BMB	9	191,550	3.78	10	15,370	3.18
กรุงเทพพาณิชย์การ	BBC	10	163,567	3.23	6	39,202	8.11
เอเชีย	BOA	11	126,421	2.50	12	11,409	2.36
ไทยท努	TDB	12	119,598	2.36	11	13,881	2.87
สหธนาคาร	UBB	13	64,614	1.28	14	5,353	1.11
นครธน	NTB	14	64,471	1.27	13	6,188	1.28
แหลมทอง	LTB	15	41,097	0.81	15	3,547	0.73

ที่มา: รวบรวมจากรายงานประจำปีของแต่ละธนาคารพาณิชย์ปี 2539

หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ยของสินทรัพย์ และค่าเฉลี่ยของเงินกองทุนของทั้ง 15 ธนาคาร คิดเป็น
 337,625 ล้านบาท และ 32,222 ล้านบาท ตามลำดับ

²⁰ ธนาคารกสิกรไทย ได้เปลี่ยนชื่อธนาคารภาษาอังกฤษจากเดิม Thai Farmers Bank เป็น Kasikornbank และเปลี่ยนชื่อย่อเป็นจากเดิม "TFB" เป็น "KBANK" เมื่อปี 2546

ผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ต่อความมั่นคงของธนาคารพาณิชย์ไทย

การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ภายใต้กรอบนโยบายการเปิดเสรีทางการเงินที่เริ่มต้นเมื่อปี 2533 และการผ่อนคลายมาตรการทางการเงินหลายเรื่องของรัฐบาล เช่น ยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ย ผ่อนปรนการควบคุมปริมาณเงินตรา อนุญาตให้มีการจัดตั้งกิจการวิเทศธนกิจ และให้ธนาคารพาณิชย์สามารถทำธุรกิจได้หลากหลายมากขึ้น รวมถึงการบังคับใช้หลักเกณฑ์ Basel I ในการกำกับดูแลธนาคารพาณิชย์ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอนุญาตให้มีข้อยกเว้นถึง 31 กรณีสำหรับสินทรัพย์หลากหลายประเภทรวมถึงสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงสูง ส่งผลให้ระบบการเงินมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง มีการปล่อยสินเชื่อที่ขาดคุณภาพจำนวนมาก รวมทั้งการปล่อยสินเชื่อให้กับพวกพ้อง ทำให้คุณภาพสินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ลดต่ำลง อีกทั้งภาครัฐให้การโอบอุ้มธนาคารพาณิชย์ที่มีปัญหา ด้วยเหตุที่ยังยึดกุมปรัชญาสถาบันการเงินล้มมิได้ (Too big-too fail) ทำให้ธนาคารพาณิชย์ขาดความระมัดระวังในการดำเนินงาน²¹

ครั้นภาวะเศรษฐกิจของโลกเริ่มชะลอตัวนับตั้งแต่กลางปี 2539 การส่งออกที่ลดลง เนื่องจากการแข็งค่าของเงินบาท ตลาดอสังหาริมทรัพย์ที่ตกต่ำ ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ที่ลดลงอย่างรุนแรง และปัญหานี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loan: NPL) ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคและนักลงทุนลดลง ทำให้เงินทุนไหลออกจากประเทศจำนวนมาก จนนำมาสู่การประกาศลอยตัวค่าเงินบาทเมื่อกลางปี 2540 ผลที่ตามมาคือ ภาวะหนี้เงินกู้ยืมต่างประเทศที่เพิ่มขึ้นจากการลดลงอย่างรวดเร็วของค่าเงินบาท ทำให้ต้นทุนทางการเงินเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ ขณะที่ผู้ฝากเงินและนักลงทุนขาดความเชื่อมั่นในฐานะทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทย จึงมีการถอนเงินฝากออกจากธนาคารจำนวนมาก รวมทั้งเกิดการเคลื่อนย้ายเงินฝากจากธนาคารขนาดกลาง และขนาดเล็ก ไปสู่ธนาคารขนาดใหญ่ที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่า ยกตัวอย่างเช่น ธนาคารมหานคร และธนาคารศรีนคร มียอดเงินฝากลดลงถึงร้อยละ 32.22 และ 45.21 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับปี 2539 ในขณะที่ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกสิกรไทย และธนาคารไทยพาณิชย์ มียอดเงินฝากเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.19 12.55 และ 39.99 ตามลำดับ (ตารางที่ 2.4) ส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์ขนาดกลาง และขนาดเล็กหลายแห่งไม่สามารถดำเนินงานตามปกติต่อไปได้

²¹ สีนาด ตีรวรรณไชย, การควบคุมและกำกับสถาบันการเงินกับวิกฤตการณ์การเงินไทย 2540, (เอกสารวิชาการหมายเลข 704 มิถุนายน 2548 โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), น.28.

ตารางที่ 2.4
ปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ไทย ปี 2538-2540

หน่วย : ล้านบาท

ธนาคาร	2538	2539	2540	ร้อยละการเปลี่ยนแปลง (2540 เทียบกับ 2539)
BBL	770,423	843,682	946,548	12.19
KTB	500,280	581,629	580,049	(0.27)
K BANK	466,574	522,813	588,414	12.55
SCB	342,191	399,291	558,979	39.99
BAY	312,440	340,151	389,083	14.39
TMB	217,229	257,980	257,575	(0.16)
FBC	164,609	194,192	131,617	(32.22)
SCIB	149,135	168,947	158,086	(6.43)
BMB	124,447	146,804	80,429	(45.21)
BBC	132,965	110,163	ปิดกิจการ	ปิดกิจการ
BOA	79,660	87,003	80,086	(7.95)
TDB	60,518	82,235	89,860	9.27
UBB	36,733	45,369	48,399	6.68
NTB	40,317	47,056	46,762	(0.62)
LTB	23,256	29,774	n.a.	(100.00)

ที่มา: รวบรวมจากรายงานประจำปีของแต่ละธนาคารพาณิชย์ปี 2538-2540

มาตรการความช่วยเหลือธนาคารพาณิชย์ไทย

ท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจที่ลุกลามเป็นวิกฤตการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนนโยบายต่างๆ รวมทั้งกฎเกณฑ์และข้อบังคับสำหรับการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ให้มีความเข้มงวดมากขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับระบบธนาคารพาณิชย์ไทย ที่สำคัญได้แก่ การปรับเพิ่มอัตราส่วนการดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง การปรับปรุงกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดชั้นลูกหนี้ โดยแบ่งการจัดชั้นลูกหนี้เพิ่มขึ้นเป็น 5 ชั้น แทนของเดิมที่มี 3 ชั้น และกำหนดให้ต้องมีการกันสำรองสำหรับหนี้จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐานเป็นครั้งแรก รวมถึงต้องมีการกันสำรองสำหรับหนี้จัดชั้นทุกประเภท ส่วนการคำนวณยอดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ให้นับสินเชื่อกค้างตั้งแต่ 3 เดือนขึ้นไป จากเดิมนับสินเชื่อกค้างเกิน 6 เดือน และใช้เกณฑ์การหยุดรับรู้รายได้ จากดอกเบี้ยค้างรับตามเกณฑ์สิทธิ (Accrual Basis) จากเดิมที่ธนาคารพาณิชย์หยุดรับรู้รายได้เมื่อค้างชำระเกิน 6 เดือนสำหรับลูกหนี้ไม่มีหลักประกัน และ 12 เดือนสำหรับลูกหนี้มีหลักประกัน เป็นหยุดรับรู้รายได้เมื่อค้างชำระเกิน 3 เดือนสำหรับลูกหนี้ทุกราย²²

มาตรการต่างๆ เหล่านี้บังคับให้ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงเงินกองทุนเพิ่มขึ้นอย่างมาก แต่ความสามารถในการทำกำไรที่ลดลงจากการทยอยกันสำรองและผลการดำเนินงานที่ขาดทุน ทำให้ฐานะเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ลดลงต่ำกว่าเกณฑ์ที่ทางการกำหนด (รายละเอียดได้กล่าวไว้ในหัวข้อ 2.2.2 น.49-53) จึงจำเป็นต้องพยายามเพิ่มทุนจำนวนมาก

การเพิ่มทุนของธนาคารพาณิชย์ในช่วงวิกฤตการเงิน

แนวทางการเพิ่มทุนของธนาคารพาณิชย์นั้น สามารถทำได้หลายรูปแบบ จำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ²³ ดังนี้

1. การระดมทุนโดยการออกตราสารทุน (Equity Financing) เป็นการระดมทุนโดยการออกตราสารที่แสดงความเป็นเจ้าของกิจการ เช่น หุ้นสามัญ (Common Stocks)

²² คณะกรรมการศึกษาและเสนอแนะมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบการเงินของประเทศ (ศปร.), รายงานผลการศึกษา โครงการแทรกแซงกิจการธนาคารพาณิชย์ในช่วงวิกฤตการณ์ และนโยบายหาผู้ลงทุนใหม่, 2547, น.18-19.

²³ อรทัย แสงเทียนชัย, การปรับตัวของธนาคารพาณิชย์ไทยต่อวิกฤตการณ์การเงิน, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), น.74-75.

หุ้นบุริมสิทธิ (Preferred Stocks) หน่วยลงทุน (Unit Trust) และใบสำคัญแสดงสิทธิในการซื้อหุ้น (Warrants) ทั้งนี้ ผู้ถือตราสารจะได้รับผลตอบแทนในรูปแบบเงินปันผล การระดมทุนด้วยวิธีนี้มีข้อดีคือ มีต้นทุนทางการเงินค่อนข้างต่ำ ทำให้ธนาคารไม่ต้องเผชิญกับความเสียหายทางด้านอัตราดอกเบี้ย เนื่องจากรายจ่ายในการระดมทุนนั้นอยู่ในรูปแบบเงินปันผล ซึ่งขึ้นอยู่กับผลประกอบการ และนโยบายการจ่ายเงินปันผลของธนาคารนั้นๆ เป็นสำคัญ ส่วนข้อเสียของวิธีนี้คือ ผู้ถือหุ้นเดิมจะไม่สามารถควบคุมสัดส่วนการถือหุ้นของตนเองได้ ทำให้เสี่ยงต่อการถูกครอบงำกิจการ (Take Over) และสูญเสียอำนาจการบริหาร รวมทั้งอาจมีปัญหาในการบริหารงาน หากผู้ถือหุ้นที่มีหลายกลุ่มมากขึ้น มีแนวทางการบริหารที่แตกต่างกัน

2. การระดมทุนโดยการออกตราสารหนี้ (Debt Financing) เป็นการระดมทุนโดยการออกตราสาร เช่น หุ้นกู้ ผู้ซื้อตราสารมีฐานะเป็นเจ้าของหนี้ และจะได้รับผลตอบแทนในรูปแบบดอกเบี้ย ข้อดีของการระดมทุนวิธีนี้คือ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงผู้ถือหุ้น จึงไม่มีผลกระทบต่ออำนาจในการบริหารงาน แต่จะทำให้ธนาคารมีสถานะเป็นลูกหนี้ และมีภาระที่ต้องจ่ายดอกเบี้ยให้กับเจ้าหนี้ตามระยะเวลาที่กำหนด และเมื่อครบกำหนดการจ่าย การไถ่ถอน ธนาคารต้องจ่ายคืนเงินต้นทั้งหมดให้กับเจ้าหนี้ ดังนั้น ผู้บริหารธนาคาร จะต้องบริหารการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ มิฉะนั้นแล้ว ธนาคารอาจประสบปัญหาความเสียหายเรื่องอัตราดอกเบี้ย

3. การระดมทุนแบบตราสารผสม (Hybrid Securities) เป็นการระดมทุนโดยการออกขายตราสารแบบผสมที่สามารถแปลงสภาพจากตราสารประเภทหนี้ เป็นประเภททุนได้ เช่น หุ้นกู้แปลงสภาพเป็นหุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิควบหุ้นกู้ด้อยสิทธิ เป็นต้น ผู้ถือตราสารประเภทนี้จะมีสถานะเป็นทั้งเจ้าของและเจ้าหนี้ของธนาคาร ทั้งนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้อนุญาตให้หุ้นบุริมสิทธิรวมทั้งส่วนล้ำมูลค่าหุ้นที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับการออก SLIPS หรือ CAPS²⁴ เข้าเป็นเงินกองทุนชั้นที่ 1 เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2542 ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานของ Bank for International Settlement (BIS) ที่ได้ออกประกาศยอมรับตราสารทุนประเภทต่างๆ เข้าเป็นเงินกองทุนชั้นที่ 1 ของสถาบันการเงิน เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2541

อย่างไรก็ตาม การเพิ่มทุนของธนาคารพาณิชย์ในสถานการณ์ที่ภาวะเศรษฐกิจชะลอตัวทำได้ค่อนข้างยาก อีกทั้งผลการดำเนินงานที่ขาดทุนจนไม่สามารถจ่ายเงินปันผลได้ จึงมีธนาคารเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้นที่สามารถเพิ่มทุนได้ด้วยตนเอง ส่วนธนาคารที่ไม่สามารถเพิ่มทุนได้ด้วยตนเองและอยู่ในฐานะที่มีความเสี่ยงจะล้มละลาย (ส่วนของผู้ถือหุ้นติดลบ หรือมีหนี้เสียเกิน

²⁴ ดูรายละเอียด SLIPS และ CAPS ได้ในภาคผนวก ค หน้า 138

กว่าเงินกองทุนที่มีอยู่) ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเข้าไปให้ความช่วยเหลือธนาคารเหล่านั้น โดยแนวทางที่ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้ในการให้ความช่วยเหลือคือ การเข้าแทรกแซงการดำเนินงานด้วยการสั่งให้ธนาคารพาณิชย์เหล่านั้นลดทุนจดทะเบียน และให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน (กองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ) เข้าเพิ่มทุน จากนั้นใช้มาตรการควมรวมกิจการระหว่างธนาคาร รวมถึงหาผู้ร่วมลงทุนใหม่ที่มีศักยภาพ สำหรับธนาคารที่ไม่อยู่ในวิสัยที่จะดำเนินการต่อไปได้ ไม่มีผู้ร่วมทุน ธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยการสั่งปิดกิจการ

นอกเหนือจากการสั่งเพิ่มทุน และระงับการดำเนินกิจการของธนาคารพาณิชย์ที่มีปัญหา ธนาคารแห่งประเทศไทยได้จัดตั้งหน่วยงานใหม่ขึ้นหลายแห่ง เพื่อดำเนินการกับสินทรัพย์และลูกหนี้ของธนาคารที่มีปัญหา เช่น บริษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน (บปส.) องค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ปรส.) และจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อส่งเสริมการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ (คปน.) รวมถึงให้การสนับสนุนการเพิ่มเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์จากโครงการช่วยเพิ่มเงินกองทุนขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 เป็นส่วนหนึ่งของมาตรการฟื้นฟูระบบสถาบันการเงินในวันที่ 14 สิงหาคม 2541²⁵

สำหรับการเพิ่มทุนของธนาคารพาณิชย์ในช่วงวิกฤตการณ์การเงินสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่คือ ธนาคารพาณิชย์ที่สามารถเพิ่มทุนได้ด้วยตนเอง และธนาคารพาณิชย์ที่ถูกรัฐบาลเข้าแทรกแซง โดยมีรูปแบบการเพิ่มทุนที่แตกต่างกัน สรุปได้ดังนี้

1) ธนาคารพาณิชย์ที่สามารถเพิ่มทุนได้ด้วยตนเอง

ธนาคารในกลุ่มนี้ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารทหารไทย ธนาคารเอเชีย และธนาคารไทยธนุ โดยรูปแบบที่ธนาคารเหล่านี้ใช้ในการเพิ่มทุน ได้แก่

1.1) การออกหุ้นบุริมสิทธิควบหุ้นกู้ด้อยสิทธิ (SLIPS หรือ CAPS)

วิธีนี้เป็นการเพิ่มทุนเพียงชั่วคราวในช่วงที่ธนาคารประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจเท่านั้น เพราะหลังจาก 5 ปี ธนาคารสามารถไถ่ถอนตราสารคืนทั้งจำนวน วิธีนี้ทำให้ผู้ถือหุ้นเดิมรักษาอำนาจในการบริหารไว้ได้ แต่มีภาระในการจ่ายดอกเบี้ยและเงินปันผลในอัตราค่อนข้างสูงระหว่างร้อยละ 11.0 ถึง 23.0 ต่อปี เช่น ธนาคารกรุงเทพ เพิ่มทุนโดยออก CAPS

²⁵ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ง หน้า 141

จำนวน 40,000 ล้านบาท อัตราผลตอบแทนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 11.0 ต่อปี และสูงสุดไม่เกินร้อยละ 22.5 ต่อปี เป็นต้น

1.2) การเข้าร่วมในโครงการเพิ่มเงินกองทุนตามมาตรากรวันที่ 14 สิงหาคม 2541

เป็นมาตรการความช่วยเหลือด้านเงินกองทุนของกระทรวงการคลัง เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์มีเงินทุนเพียงพอต่อการปล่อยสินเชื่อ และรองรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินเชื่อด้วยคุณภาพ โดยมาตรการดังกล่าวแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ โครงการช่วยเพิ่มเงินกองทุนชั้นที่ 1 ซึ่งทางการจะเพิ่มทุนด้วยหุ้นบุริมสิทธิให้กับธนาคารพาณิชย์ที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อส่งเสริมให้ธนาคารพาณิชย์หาผู้ร่วมทุนภาคเอกชนได้ง่ายขึ้น แต่มีเงื่อนไขว่าธนาคารพาณิชย์ที่เข้าร่วมโครงการต้องกันเงินสำรองตามเกณฑ์การกันสำรองหนี้จัดชั้นให้ครบถ้วนทันที (ขณะที่ธนาคารพาณิชย์ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการสามารถทยอยกันสำรองให้ครบถ้วนภายในสิ้นปี 2543) และโครงการช่วยเพิ่มเงินกองทุนชั้นที่ 2 เป็นโครงการที่จะช่วยเพิ่มเงินกองทุนให้กับธนาคารพาณิชย์ที่ได้ปรับปรุงโครงสร้างหนี้ตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ทั้งนี้โครงการนี้เป็นโครงการตามความสมัครใจ ธนาคารพาณิชย์สามารถเลือกเข้าร่วมโครงการใดโครงการหนึ่งหรือทั้งสองโครงการก็ได้ โดยกระทรวงการคลังมีการตั้งวงเงินเพื่อรองรับโครงการสูงถึง 3 แสนล้านบาท

1.3) การเพิ่มทุนโดยพันธมิตรต่างชาติ

เป็นมาตรการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2540 เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ลงทุนต่างชาติสามารถถือหุ้นในธนาคารพาณิชย์เกินร้อยละ 49 ของทุนจดทะเบียนได้เป็นเวลา 10 ปี และหลังจาก 10 ปีแล้ว ไม่มีการบังคับขาย แต่มีเงื่อนไขห้ามซื้อหุ้นเพิ่มทุนอีกจนกว่าสัดส่วนจะลดลงเหลือไม่เกินร้อยละ 49 ของทุนจดทะเบียน มาตรการนี้เปิดทางให้ธนาคารพาณิชย์ต่างชาติเข้ามาถือหุ้นในธนาคารพาณิชย์ไทยอย่างต่อเนื่อง ทำให้ธนาคารมีฐานเงินทุนที่เข้มแข็ง และได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการดำเนินงาน ตลอดจนรูปแบบการดำเนินงานที่เป็นสากลมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การเพิ่มทุนด้วยวิธีนี้ ธนาคารพาณิชย์ก็ต้องสูญเสียอำนาจบริหารบางส่วน เพื่อแลกกับความอยู่รอดของกิจการเช่นเดียวกัน

2) ธนาคารพาณิชย์ที่รัฐบาลเข้าทำการแทรกแซง

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เข้าแทรกแซงกิจการของธนาคารพาณิชย์ไทย 7 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ ธนาคารมหานคร ธนาคารศรีนคร ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารนครธน ธนาคารสหธนาคาร และธนาคารแหลมทอง ด้วยการสั่งให้ลดทุนจดทะเบียน

เพื่อให้ผู้ถือหุ้นเดิมรับภาระความเสียหายที่เกิดขึ้นก่อน จากนั้นให้ธนาคารเหล่านี้เพิ่มทุนโดยขายหุ้นสามัญที่ออกใหม่ทั้งจำนวนให้กับกองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ เข้าเพิ่มทุนเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ โดยใช้วิธีการแปลงหนี้เป็นทุน และเพิ่มทุนใหม่ให้เงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงอยู่ในระดับประมาณร้อยละ 10 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่ทางการกำหนดไว้ที่ร้อยละ 8.5 การเพิ่มทุนดังกล่าวส่งผลให้ธนาคารเหล่านี้มีฐานะเทียบเท่ากับรัฐวิสาหกิจ เช่นเดียวกับธนาคารกรุงไทย

การที่ธนาคารพาณิชย์เหล่านี้กลายเป็นรัฐวิสาหกิจ ทำให้มีจุดด้อยในเรื่องความคล่องตัวในการบริหาร อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันเชิงพาณิชย์กับธนาคารเอกชนที่มีการแข่งขันสูงมากในปัจจุบัน นอกจากนี้ รัฐบาลยังต้องแบกภาระหนักในการจัดหาเงินมาเพิ่มทุนให้กับธนาคารพาณิชย์เหล่านี้ในทันที ดังนั้น เพื่อเป็นลดภาระของภาครัฐ และเพื่อให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ มีรายได้บางส่วนกลับมา รัฐบาลจึงมีนโยบายในการหาผู้ร่วมลงทุนที่มีศักยภาพสูงเข้ามาร่วมลงทุนในธนาคารพาณิชย์เหล่านี้ สำหรับธนาคารพาณิชย์ที่ไม่สามารถหาผู้ร่วมลงทุนได้ ทางการได้ดำเนินการให้มีการควบรวมกิจการ (ปิดกิจการ)

แผนแม่บททางการเงิน เพื่อการยกระดับมาตรฐานการกำกับดูแลสถาบันการเงิน

ผลกระทบที่ได้รับจากวิกฤตการเงินที่เกิดขึ้นในปี 2540 ทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเล็งเห็นถึงปัญหาของระบบสถาบันการเงินที่ต้องมีการปรับปรุงในหลายประเด็น ประกอบกับแรงกดดันจากกระแสโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับการเปิดเสรีทางการเงินตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้เริ่มจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาระบบสถาบันการเงิน²⁶ (Master Plan) ตั้งแต่ปี 2545 และได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2547 โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ 1) เพื่อให้สถาบันการเงินไทยให้บริการได้อย่างทั่วถึง 2) ให้สถาบันการเงินมีประสิทธิภาพ และเสถียรภาพรองรับการแข่งขันอย่างเสรี และ 3) ให้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองและเป็นธรรม ตามแผนนี้ทำให้สถาบันการเงินทั้งระบบถูกแยกบทบาทอย่างชัดเจน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ธนาคารพาณิชย์เต็มรูปแบบ หรือ Full Service Bank และธนาคารพาณิชย์เพื่อรายย่อย หรือ Restricted Bank ที่ให้บริการเฉพาะลูกค้า

²⁶ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ๑ หน้า 152

SMEs²⁷ แต่ไม่สามารถทำธุรกิจเงินตราต่างประเทศและตราสารอนุพันธ์ได้ ส่วนสถาบันการเงินต่างชาติ กำหนดให้แต่ละแห่งต้องเลือกที่จะอยู่ในรูปแบบใดระหว่างธนาคารพาณิชย์ที่เป็นบริษัทลูกของธนาคารต่างประเทศ (Subsidiary) หรือเป็นเพียงสาขาของธนาคารต่างประเทศ (Full Branch) ธนาคารพาณิชย์สามารถขยายขอบเขตทำธุรกรรมได้เกือบทุกประเภท เช่น การเช่าซื้อ (ยกเว้น การออกกรรมกรรมประกันภัยหรือประกันชีวิต การค้าประกันการจำหน่าย/การเป็นนายหน้า/การค้าตราสารทุน) (อรรถวรณ์ รัตนภากร. 2548: 3-18)

ในด้านการกำกับดูแลสถาบันการเงิน ได้มุ่งเน้นไปที่การเพิ่มความเข้มงวดของการบริหารความเสี่ยงและการกำกับดูแล โดยมีการนำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำรงเงินกองทุนฉบับใหม่ของ BIS ที่รู้จักกันในชื่อ Basel II มาใช้แทนที่หลักเกณฑ์ Basel I ที่บังคับใช้มาตั้งแต่ปี 2536 รวมทั้งได้นำมาตรฐานการบัญชี IAS 39²⁸ กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์บันทึกบัญชีด้วยมูลค่ายุติธรรม (Fair Value) หรือ Mark-to-Market เพื่อให้ข้อมูลทางการเงินสะท้อนฐานะที่แท้จริงของกิจการได้ดีขึ้น โดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้ทดลองบังคับใช้ Basel II ควบคู่กับหลักเกณฑ์เดิมตั้งแต่ปี 2550 และบังคับใช้จริงตั้งแต่สิ้นปี 2551 เป็นต้นไป ส่วน IAS 39 ได้เริ่มนำหลักการที่เกี่ยวข้องกับการกันสำรองสำหรับหนี้ NPL กำหนดให้สถาบันการเงินต้องกันเงินสำรองเพิ่มขึ้นจาก 20% (ลูกหนี้จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน) 50% (สงสัย) 100% (สงสัยจะสูญ) เป็น 100% สำหรับหนี้ NPL ทุกกรณี มาทยอยบังคับใช้ตั้งแต่สิ้นปี 2549

ปัญหา Sub-Prime และ Collateralised Debt Obligation: CDO ต่อภาคการธนาคารไทย

ปัญหา Sub-Prime เป็นอาการแทรกซ้อนของปัญหาภาคอสังหาริมทรัพย์ และการใช้จ่ายเกินตัวในสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ ในช่วงที่ราคาบ้านมีการปรับเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง (ภาวะฟองสบู่โต จากการใช้นโยบายอัตราดอกเบี้ยในระดับต่ำ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจหลังจากสหรัฐอเมริกาถูกก่อการร้าย โดยธนาคารกลางของสหรัฐอเมริกา หรือ Fed ได้ปรับลดดอกเบี้ยลงอย่างรวดเร็วจากร้อยละ 6 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 1 ในปี 2547) กลุ่มผู้กู้ที่มีความเข้มแข็งทางการเงินต่ำ หรือมี

²⁷ SMEs ย่อมาจาก Small and Medium Enterprises หรือแปลเป็นภาษาไทยว่า “วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม” โดยครอบคลุมกิจการ 3 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ กิจการการผลิต (Production Sector) กิจการการค้า (Trading Sector) และกิจการบริการ (Service Sector) และขนาดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กำหนดจากมูลค่าชั้นสูงของสินทรัพย์ถาวร หรือจำนวนการจ้างงาน

²⁸ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ข หน้า 158

กระแสเงินสดที่จะนำมาชำระคืนหนี้ต่ำ (เป็นที่มาของคำว่า Sub-Prime) ได้ก่อนนี้จำนวนเพื่อซื้อบ้านพร้อมกันหลายหลัง โดยหวังว่าราคาบ้านจะสูงขึ้นต่อไป เพื่อที่จะสามารถใช้บ้านเป็นหลักประกันเพื่อกู้เงินก้อนใหม่ในปริมาณที่สูงขึ้นมาใช้หนี้ก้อนเดิม รวมถึงนำไปซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยต่างๆ เช่น ทีวีแอลซีดี และรถยนต์ เป็นต้น เมื่อเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกาชะลอตัว และราคาบ้านตกลง และธนาคารไม่ปล่อยกู้เพิ่ม ผู้กู้เหล่านี้จึงประสบปัญหาในการใช้หนี้ ในขณะเดียวกัน ต้นตอสำคัญที่ทำให้ปัญหาหนี้เชื่อ Sub-Prime ในสหรัฐอเมริกาส่งผลกระทบต่อไปทั่วโลก เนื่องจากการ Take Risk มากเกินไปของธนาคารพาณิชย์หลายแห่งของสหรัฐอเมริกา มีการปล่อยกู้โดยไม่พิจารณาอย่างรอบคอบ และหลบเลี่ยงการกำกับดูแล โดยการประกอบธุรกิจการเงินที่มีความเสี่ยงสูงผ่านบริษัทในเครือ และคิดว่าความเสี่ยงจากการปล่อยกู้ที่เพิ่มขึ้นเท่าไร ก็สามารถถ่ายโอนความเสี่ยงออกไปได้โดยอาศัยนวัตกรรมทางการเงินใหม่ๆ ที่มุ่งใจนักลงทุนในตลาดการเงินให้ลงทุนในหลักทรัพย์ที่เสี่ยงแลกกับผลตอบแทนสูง ที่สำคัญได้แก่ การออกตราสารหนี้ที่เรียกว่า Collateralised Debt Obligation (CDO) เดิมคือกระบวนการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ (Securitization) ธรรมดา ผลตอบแทนของหลักทรัพย์จะอิงกับความสามารถในการชำระหนี้ของกลุ่มสินทรัพย์ที่ใช้อ้างอิง แต่ที่กลายเป็นปัญหาเนื่องจากการออก CDO โดยมีหนี้เชื่อ Sub-Prime เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันนำออกมาขายต่อในตลาดรอง (Secondary Market) เมื่อราคาอสังหาริมทรัพย์ลดลง ก็มีผลให้มูลค่าของ CDO ลดลงตามไปด้วย และมีผลกระทบต่อเนื่องไปถึงผู้ลงทุนใน CDO ซึ่งมีอยู่ทั่วโลก

ผลของวิกฤตการเงินโลกที่เกิดขึ้นในปี 2551 ครั้งนี้ ทำให้ประเทศต่างๆ มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันที่จะต้องปฏิรูประบบการกำกับดูแลให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และครอบคลุมระบบการเงินทั้งระบบ ก่อให้เกิดร่างหลักเกณฑ์ใหม่หรือ Basel III (ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 2.1.7 น.28-29)

สำหรับธนาคารพาณิชย์ไทยที่มีการลงทุนใน CDO มี 4 ธนาคารได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา และธนาคารไทยพาณิชย์ โดยธนาคารไทยพาณิชย์ มีการลงทุนใน CDO มากที่สุด จำนวน 420 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 6.48 ของสินทรัพย์รวม และธนาคารกรุงเทพ ลงทุนใน CDO ต่ำสุด จำนวน 50 ล้านดอลลาร์ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.10 ของสินทรัพย์รวม และผลจากราคาตลาดของ CDO ที่ลดต่ำลง ส่งผลให้ธนาคารเหล่านี้ต้องเพิ่มการตั้งสำรองเผื่อการด้อยค่าของ CDO และกระเทือนไปถึงการดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงของธนาคาร ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงกำหนดให้ธนาคารที่ลงทุนใน CDO ต้องมี

เงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงหลังหักด้วยผลขาดทุนจากการประเมินราคายุติธรรมของธุรกรรม CDO (ตาม IAS 39) แล้ว ต้องไม่น้อยกว่าเกณฑ์ร้อยละ 8.5

การเปลี่ยนแปลงของธนาคารพาณิชย์ไทยหลังเหตุการณ์วิกฤตปี 2540

ผลจากวิกฤตการเงินที่เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ปี 2540 ดังที่กล่าวมา ส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์ไทยที่มีอยู่ 15 แห่งในปี 2539 คงเหลือเพียง 10 แห่งในปี 2550 โดยธนาคารมหานคร และธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ ถูกปิดกิจการและควบรวมเป็นส่วนหนึ่งของธนาคารกรุงไทย ธนาคารสหธนาคารถูกควบรวมกับบริษัทเงินทุน 13 แห่ง และเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารไทยธนาคาร ธนาคารศรีนครถูกควบรวมกับธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารไทยทนายหุ้นให้กับธนาคารดีบีเอส เปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารดีบีเอส ไทยทนาย และในปี 2547 ได้ควบรวมกับธนาคารทหารไทย ธนาคารนครธนถูกขายให้กับธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด และธนาคารแหลมทองถูกควบรวมกับธนาคาร รัตนสิน และขายให้กับธนาคารยูไนเต็ด โอเวอร์ซีส์ (ยูโอบี) ก่อนที่ยูโอบีจะควบรวมกิจการกับธนาคารเอเชียอีกแห่งหนึ่งในปี 2548 กลายเป็นธนาคารยูไนเต็ด โอเวอร์ซีส์ (ไทย) สามารถสรุปเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่ง และโครงสร้างของระบบธนาคารพาณิชย์ที่เปลี่ยนแปลงไป ได้ดังตารางที่ 2.5 และภาพที่ 2.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 2.5
การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของธนาคารพาณิชย์ไทยจากวิกฤตการณ์การเงินปี 2540

ณ สิ้นปี 2539	การเปลี่ยนแปลง	ณ สิ้นปี 2550
1) กลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่สามารถเพิ่มทุนได้ด้วยตนเอง		
กรุงเทพ	- เพิ่มทุนโดยการขายหุ้นสามัญให้แก่แก่นักลงทุนในต่างประเทศ จำนวน 5,735 ล้านบาท และออก CAPS จำนวน 40,000 ล้านบาท อายุ 7 ปี เริ่มไถ่ถอนคืนได้ในปีที่ 5 อัตราผลตอบแทนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 11.0 ต่อปี และสูงสุดไม่เกินร้อยละ 22.5 ต่อปี	กรุงเทพ
กสิกรไทย	- เพิ่มทุนเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 63,500 ล้านบาท โดยการออก SLIPS จำนวน 40,000 ล้านบาท อายุ 7 ปี เริ่มไถ่ถอนคืนได้ในปีที่ 5 อัตราผลตอบแทนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 11.0 ต่อปี และสูงสุดไม่เกินร้อยละ 22.5 ต่อปี ส่วนที่เหลือใช้วิธีการเสนอขายหุ้นสามัญเพิ่มทุนให้กับผู้ถือหุ้นเดิม รวมทั้งประชาชนทั่วไป	กสิกรไทย
ไทยพาณิชย์	- เข้าร่วมโครงการเพิ่มเงินกองทุนชั้นที่ 1 จำนวน 32,500 ล้านบาท - เพิ่มทุนโดยการออกหุ้นบุริมสิทธิ จำนวน 32,500 ล้านบาท - ได้รับความช่วยเหลือเงินกองทุนชั้นที่ 2 จำนวน 2,500 ล้านบาท - เพิ่มทุนโดยการออก SLIPS จำนวน 30,000 ล้านบาท อัตราผลตอบแทนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 11.0 ต่อปี และสูงสุดไม่เกินร้อยละ 22.5 ต่อปี	ไทยพาณิชย์
กรุงศรีอยุธยา	- เพิ่มทุนโดยการออกหุ้นกู้ด้อยสิทธิ 2 ครั้ง จำนวน 8,000 ล้านบาท - เพิ่มทุนโดยการออก SLIPS จำนวน 30,000 ล้านบาท อัตราผลตอบแทนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 11.0 ต่อปี และสูงสุดไม่เกินร้อยละ 22.5 ต่อปี - เพิ่มทุนโดยการออกหุ้นสามัญเสนอขายแบบเฉพาะเจาะจงให้กับนักลงทุนประเภทสถาบัน จำนวน 17,000 ล้านบาท - จีอี แคปปิตอล อินเตอร์เนชั่นแนล โฮลดิ้ง คอร์ปอเรชั่น (“GECIH”) เข้าซื้อหุ้นสามัญเพิ่มทุนของธนาคาร จำนวน 22,256 ล้านบาท ในปี 2550 ทำให้ GECIH ถือหุ้นในธนาคารคิดเป็นร้อยละ 29.0	กรุงศรีอยุธยา
ทหารไทย	- เพิ่มทุนโดยการออก CAPS จำนวน 13,280 ล้านบาท - เข้าร่วมโครงการเพิ่มเงินกองทุนชั้นที่ 1 จำนวน 19,920 ล้านบาท ในปี 2542 และได้รับความช่วยเหลือเงินกองทุนชั้นที่ 2 อีกจำนวน 3,000 ล้านบาท - ปลายปี 2546 เพิ่มทุนอีก 22,000 ล้านบาท โดยกระทรวงการคลังเข้าเพิ่มทุนให้กับธนาคาร จำนวน 10,900 ล้านบาท - ควบรวมกิจการกับธนาคารดีบีเอส ไทยท努 และบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ในปี 2547	ทหารไทย

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

ณ สิ้นปี 2539	การเปลี่ยนแปลง	ณ สิ้นปี 2550
ทหารไทย (ต่อ)	- ปี 2550 เพิ่มทุนอีกจำนวน 37,622 ล้านบาท โดยกลุ่มไอเอ็นจี จากประเทศเนเธอร์แลนด์ (ING Bank N.V.) เข้าซื้อหุ้นสามัญเพิ่มทุนในครั้งนี้ จำนวน 17,553 ล้านบาท และกลายเป็นหนึ่งในผู้ถือหุ้นรายใหญ่ จำนวน 25.1%	
เอเชีย	- ธนาคารเอบีเอ็น แอมโร ประเทศเนเธอร์แลนด์ เข้าถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 75.0 ในปี 2541 และเพิ่มทุนอีก 2 ครั้ง ในปี 2542-2543 โดยขายหุ้นเพิ่มทุนให้กับผู้ถือหุ้นเดิม ทำให้ธนาคารเอบีเอ็น แอมโร ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 77.6 - ควบรวมกิจการกับธนาคาร ยูโอบี รัตนสิน และเปลี่ยนชื่อเป็น ธนาคารยูโนเด็ด โอเวอร์ซี (ประเทศไทย) ในปี 2548	ยูโนเด็ด โอเวอร์ซี (ไทย)
ไทยท努	- ธนาคารดีบีเอส ประเทศสิงคโปร์ เข้าถือหุ้นใหญ่ ในปี 2540 และในปี 2541 เพิ่มทุนอีกจำนวน 6,000 ล้านบาท พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อเป็น ธนาคารดีบีเอส ไทยท努 จากนั้นในปี 2542 เพิ่มทุนโดยการออก CAPS จำนวน 6,667 ล้านบาท และออก CAPS ประเภทแปลงสภาพให้กับธนาคาร ดีบีเอส อีกจำนวน 1,500 ล้านบาท - ควบรวมกิจการกับธนาคารทหารไทย ในปี 2547	ควบรวมกับ ธนาคาร ทหารไทย
2) กลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่รัฐบาลเข้าทำการแทรกแซง		
กรุงไทย	- เพิ่มทุนโดยกองทุนเพื่อการฟื้นฟู จำนวน 77,000 ล้านบาท และในปี 2542 เพิ่มทุนจดทะเบียนอีก 108,000 ล้านบาท พร้อมจ่ายเงินคืนทุนหุ้นบุริมสิทธิแก่กองทุนเพื่อการฟื้นฟู 108,000 ล้านบาท - รับโอนสินทรัพย์ดี และหนี้สินทั้งหมดจากธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ - ควบรวมสินทรัพย์ และหนี้สินทั้งหมดจากธนาคารมหานคร ในปี 2541	กรุงไทย
มหานคร	- ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่งให้ลดทุนจดทะเบียนจาก 10,000 ล้านบาท เหลือ 10 ล้านบาท และให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูเข้าเพิ่มทุน จำนวน 32,000 ล้านบาท กลายเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 99.9 - ควบรวมกับธนาคารกรุงไทย ในปี 2541 โดยกองทุนเพื่อการฟื้นฟูแปลงเงินกู้ยืมที่ให้แก่ธนาคารทั้งหมด เป็นทุนของธนาคารกรุงไทย และโอนพนักงานและสาขาเป็นของธนาคารกรุงไทยทั้งหมด พร้อมทั้งคืนใบอนุญาต และปิดกิจการของธนาคารลง	ควบรวมกับ ธนาคารกรุงไทย
นครหลวงไทย	- ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่งให้ลดทุนจดทะเบียนจาก 6,164 ล้านบาท เหลือ 616 ล้านบาท และให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูเข้าเพิ่มทุน จำนวน 20,000 ล้านบาท กลายเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 97 และต่อมารัฐมนตรีกระทรวงการคลังได้	นครหลวงไทย

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

ณ สิ้นปี 2539	การเปลี่ยนแปลง	ณ สิ้นปี 2550
นครหลวงไทย (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - สั่งลดทุนของธนาคารอีกครั้ง เหลือหุ้นละ 1 สตางค์ และให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ เพิ่มทุนให้อีก 31,400 ล้านบาท - ควบรวมกับธนาคารศรีนคร ในปี 2545 	
ศรีนคร	<ul style="list-style-type: none"> - ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่งให้ลดทุนจดทะเบียนจาก 11,020 ล้านบาท เหลือ 11.02 ล้านบาท และให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ เข้าเพิ่มทุน จำนวน 25,000 ล้านบาท กลายเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 99.9 - ควบรวมกับธนาคารนครหลวงไทย ในปี 2545 	ควบรวมกับธนาคารนครหลวงไทย
กรุงเทพพาณิชย์ การ	<ul style="list-style-type: none"> - ประสบปัญหาในการดำเนินกิจการมานานหลายปีก่อนหน้าที่จะเกิดวิกฤตการณ์การเงินในปี 2540 โดยทางการได้เข้าไปช่วยเพิ่มทุนให้ถึง 2 ครั้ง จำนวน 27,900 ล้านบาท ในปี 2530 - ธนาคารแห่งประเทศไทยเข้าควบคุมการดำเนินงานของธนาคาร ในปี 2540 และได้สั่งให้ลดทุนจดทะเบียนจาก 35,545 ล้านบาท เหลือ 1,777 ล้านบาท และให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ เข้าเพิ่มทุน จำนวน 10,000 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม หลังจากการเพิ่มทุนแล้ว ทางการเห็นว่าธนาคารไม่อยู่ในสภาพที่จะดำเนินงานต่อไปได้ จึงได้สั่งปิดกิจการ - โอนสินทรัพย์ส่วนที่ดี เงินฝาก และหนี้สินไปยังธนาคารกรุงไทย และจัดตั้งบริษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน (ปัจจุบันคือ บริษัทบริหารสินทรัพย์กรุงเทพพาณิชย์ จำกัด หรือ “บสก.”) ขึ้นมาบริหารสินทรัพย์เสีย 	ปิดกิจการ
สหธนาคาร	<ul style="list-style-type: none"> - ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่งให้ลดทุนจดทะเบียนจาก 1,800 ล้านบาท เหลือ 1.8 ล้านบาท และให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ เข้าเพิ่มทุน จำนวน 12,332 ล้านบาท - ควบรวมกับบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์กรุงไทยธนกิจ และบริษัทเงินทุนอีก 12 แห่งที่ถูกธนาคารแห่งประเทศไทยแทรกแซง และเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารไทยธนาคาร ในปี 2541 - เพิ่มทุนโดยกองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ อีกจำนวน 37,068 ล้านบาท ในปี 2542 	ไทยธนาคาร
นครธน	<ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มทุนโดยผู้ถือหุ้นเดิม จำนวน 670 ล้านบาท - ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่งให้ลดทุนจดทะเบียนจาก 2,016 ล้านบาท เหลือ 2 ล้านบาท และให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ เข้าเพิ่มทุน จำนวน 7,001 ล้านบาท - ธนาคารสแตนดาร์ด ชาร์เตอร์ด ประเทศไทย ซื้อกิจการในปี 2542 	สแตนดาร์ด ชาร์เตอร์ด (ไทย)

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

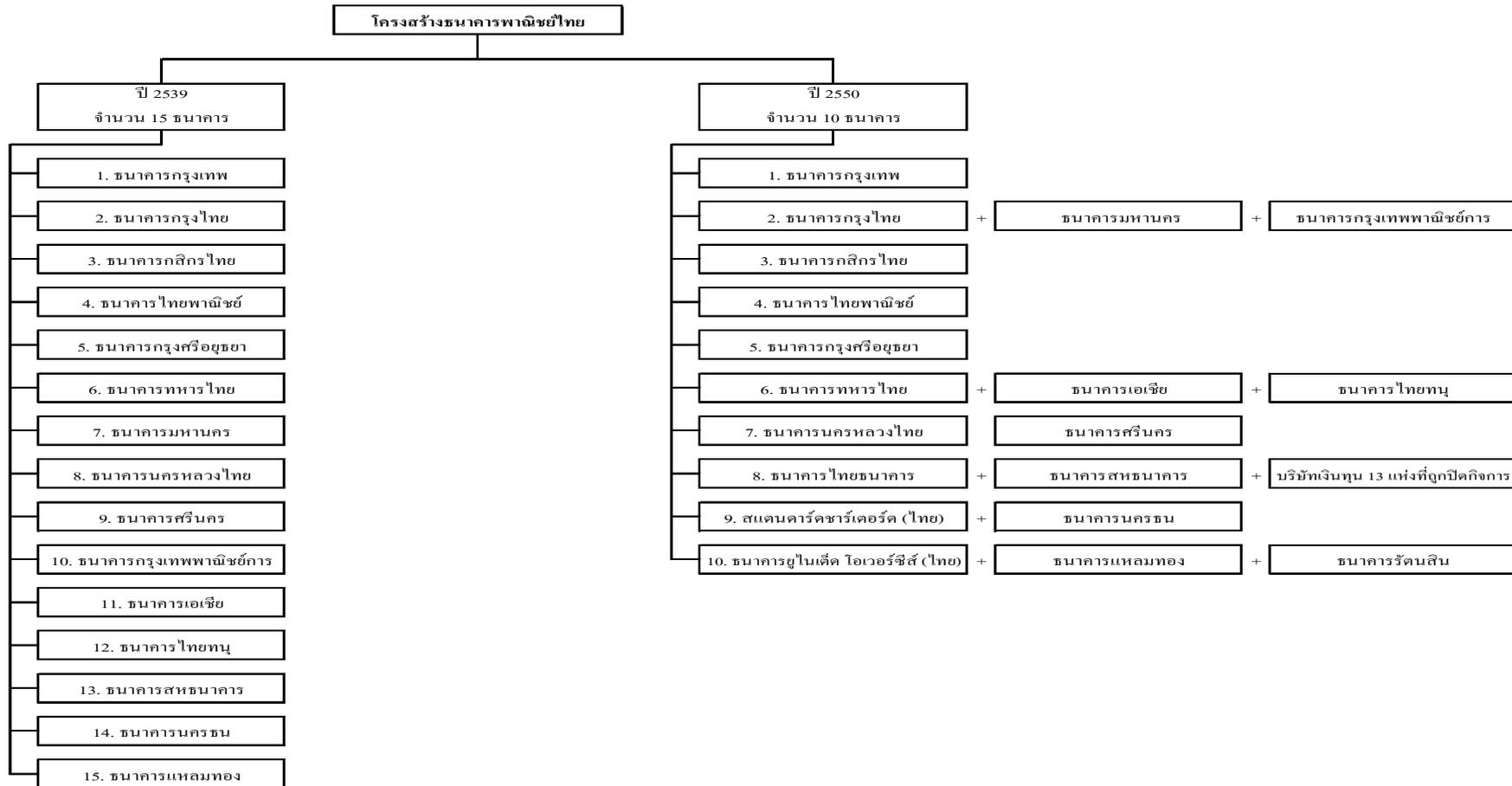
ณ สิ้นปี 2539	การเปลี่ยนแปลง	ณ สิ้นปี 2550
แหลมทอง	<ul style="list-style-type: none"> - ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่งให้ลดทุนจดทะเบียนจาก 2,135 ล้านบาท เหลือ 2 ล้านบาท และให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ เข้าเพิ่มทุน จำนวน 15,065 ล้านบาท - ควบรวมกิจการกับธนาคารรัตนสิน²⁹ เมื่อปี 2541 และกองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ ได้เพิ่มทุนให้อีกจำนวน 15,0065 ล้านบาท - ธนาคารยูไนเต็ด โอเวอร์ซีส์ ประเทศสิงคโปร์ ซื้อกิจการในปี 2542 และเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารยูโอบี รัตนสิน ก่อนที่จะควบรวมกับธนาคารเอเชีย ในปี 2548 และเปลี่ยนชื่อเป็น ธนาคารยูไนเต็ด โอเวอร์ซีส์ (ไทย) 	ยูไนเต็ด โอเวอร์ซีส์ (ไทย)

ที่มา : รวบรวมจากรายงานประจำปีธนาคารพาณิชย์

สำหรับขนาดเปรียบเทียบของธนาคารพาณิชย์ทั้ง 10 แห่งที่ยังคงเหลืออยู่ ณ สิ้นปี 2550 พบว่า ธนาคารกรุงเทพ ยังคงมีสินทรัพย์ใหญ่ที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.81 ของสินทรัพย์ทั้งระบบ และมีขนาดสินทรัพย์ใหญ่เป็น 8 เท่าของธนาคารที่มีขนาดเล็กที่สุดคือ ธนาคารไทยธนาคาร ธนาคารไทยพาณิชย์ มีสินทรัพย์ใหญ่เป็นอันดับ 3 ขยับอันดับแซงหน้าธนาคารกสิกรไทย ที่มีสินทรัพย์ตกลงไปอยู่ในอันดับ 4 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากเงินกองทุน ธนาคารกสิกรไทยยังสามารถครองอันดับ 3 ของการจัดอันดับจากเงินกองทุน ส่วนธนาคารที่มีเงินกองทุนเล็กที่สุดยังคงเป็นธนาคารไทยธนาคาร มีเงินกองทุนเพียงร้อยละ 2.29 ของค่าเฉลี่ยธนาคารพาณิชย์ทั้ง 10 ธนาคาร ขณะที่ธนาคารยูไนเต็ด โอเวอร์ซีส์ (ไทย) และธนาคารแอสตันดาร์ดชาร์ดเตอร์ด (ไทย) มีเงินกองทุนใหญ่เป็นอันดับ 8 และอันดับ 9 (การจัดอันดับจากสินทรัพย์อยู่ในอันดับ 9 และ 8 ตามลำดับ) มีเงินกองทุนร้อยละ 31.98 และร้อยละ 27.17 ของค่าเฉลี่ยธนาคารพาณิชย์ทั้ง 10 ธนาคารตามลำดับ ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าธนาคารทั้ง 2 แห่งนี้ เป็น Subsidiary ของธนาคารต่างประเทศที่มีฐานะเงินทุนมั่นคง (ตารางที่ 2.6)

²⁹ ธนาคารรัตนสิน ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2541 เพื่อรับโอนสินทรัพย์ดีของบริษัทเงินทุน 56 แห่งที่ถูกปิดกิจการมาบริหารต่อ โดยกระทรวงการคลังได้จัดสรรเงินเพิ่มทุนจำนวน 4,500 ล้านบาท ให้กับธนาคาร แต่เนื่องจากมีสินทรัพย์ด้อยคุณภาพมาก ต่อมาจึงได้ถูกควบรวมกิจการกับธนาคารแหลมทอง

ภาพที่ 2.1
โครงสร้างธนาคารพาณิชย์ไทย ปี 2539 และปี 2550

ที่มา : รวบรวมจากรายงานประจำปีของแต่ละธนาคารพาณิชย์

ตารางที่ 2.6
ขนาดสินทรัพย์ และเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ไทย
ณ สิ้นปี 2550

หน่วย : ล้านบาท

ธนาคาร	ชื่อย่อ	อันดับ	สินทรัพย์รวม		อันดับ	เงินกองทุน	
			2550	ร้อยละ		2550	ร้อยละ
กรุงเทพ	BBL	1	1,572,778	21.81	1	153,562	21.03
กรุงไทย	KTB	2	1,211,330	16.80	2	128,500	17.60
ไทยพาณิชย์	SCB	3	1,112,824	15.43	4	103,637	14.19
กสิกรไทย	K BANK	4	994,149	13.79	3	112,533	15.41
กรุงศรีอยุธยา	BAY	5	650,623	9.02	5	91,140	12.48
ทหารไทย	TMB	6	619,151	8.59	6	62,210	8.52
นครหลวงไทย	SCIB	7	406,628	5.64	7	33,849	4.63
สแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด (ไทย)	SCBT	8	227,972	3.16	9	19,842	2.72
ยูไนเต็ด โอเวอร์ซีส์ (ไทย)	UOB	9	211,938	2.94	8	23,358	3.20
ไทยธนาคาร	BT	10	204,098	2.83	10	1,670	0.23

ที่มา: รวบรวมจากรายงานประจำปีของแต่ละธนาคารพาณิชย์ปี 2550

หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ยของสินทรัพย์ และค่าเฉลี่ยของเงินกองทุนของทั้ง 10 ธนาคาร คิดเป็น

721,149 ล้านบาท และ 73,030 ล้านบาท ตามลำดับ

2.2.2 ความเพียงพอของเงินกองทุน (Capital Adequacy)

หลักเกณฑ์ Basel I ตัวแปรที่มีความสำคัญที่ใช้วัดความเพียงพอของเงินกองทุน และฐานะความมั่นคงของธนาคารคือ อัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง (Risk-Based Capital Ratio: RBC Ratio) เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ธนาคารที่มีอัตราส่วนนี้มีค่าสูง แสดงว่ามีความสามารถในการรองรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากหนี้สูญ และความผิดพลาดจากการบริหารงานได้มากกว่าธนาคารที่มีอัตราส่วนดังกล่าวมีค่าต่ำกว่า อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะเริ่มนำหลักเกณฑ์ Basel I มาบังคับใช้ตั้งแต่ปี 2536 แต่ในช่วงก่อนวิกฤตการณ์การเงินปี 2540 ธนาคารพาณิชย์ยังไม่มีเปิดเผยข้อมูลเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงแก่สาธารณชน การเปรียบเทียบความเพียงพอของเงินกองทุนจึงใช้ข้อมูลเงินกองทุนต่อสินทรัพย์รวม และเงินกองทุนต่อเงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์มาใช้ในการพิจารณาแทน

อัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์รวม และอัตราส่วนเงินกองทุนต่อเงินให้สินเชื่อ ในช่วงหลังจากที่มีการนำหลักเกณฑ์ Basel I มาใช้ ในช่วงปี 2536-2539 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในทุกๆ ธนาคาร (ยกเว้น ธนาคารแหลมทอง) แสดงถึงความมั่นคงของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยที่มีมากขึ้นกว่าในอดีต อย่างไรก็ตาม หากหลักเกณฑ์ Basel I กำหนดให้ธนาคารต้องดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงตามมาตรฐานสากล ไม่น้อยกว่าร้อยละ 8 และเงินให้สินเชื่อเป็นสับเซต (Subset) ของสินทรัพย์เสี่ยงแล้ว ธนาคารพาณิชย์ไทยบางแห่งยังไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานสากล ตัวอย่างเช่น ธนาคารกรุงไทย และธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ มีเงินกองทุนต่อเงินให้สินเชื่อ ในช่วงปี 2536-2539 เท่ากับร้อยละ 7.65 และร้อยละ 7.54 ตามลำดับ ผลลัพธ์แสดงถึงความอ่อนแอของธนาคาร และนำไปสู่การไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจยกเว้นในกรณีของ ธนาคารกรุงไทย ซึ่งเป็นธนาคารของรัฐบาล (ตารางที่ 2.7)

กลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ มีเงินกองทุนต่อสินทรัพย์รวมต่ำสุดในช่วงปี 2531-2535 และปี 2536-2539 และกลุ่มธนาคารขนาดกลางมีเงินกองทุนต่อสินทรัพย์รวมสูงสุดในช่วงเวลาทั้งสอง ในขณะที่การพิจารณาความเพียงพอของเงินกองทุนในรูปแบบของอัตราส่วนเงินกองทุนต่อเงินให้สินเชื่อ ให้ผลที่แตกต่างกันบ้างเล็กน้อยจากอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์รวม (เงินให้สินเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของสินทรัพย์ที่แสดงอยู่ในบัญชีสมดุล) ตัวอย่างเช่น กลุ่มธนาคารขนาดกลางมีเงินกองทุนต่อเงินให้สินเชื่อสูงที่สุดในช่วงปี 2531-2535 และกลุ่มธนาคารขนาดเล็กมีสูงที่สุดในช่วงปี 2536-2539 แต่เมื่อพิจารณาจากอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์รวมแล้ว กลุ่มธนาคาร

ตารางที่ 2.7
ความเพียงพอของเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ไทย ปี 2531-2550

หน่วย : ร้อยละ

ธนาคาร	เงินกองทุนต่อสินทรัพย์รวม				เงินกองทุนต่อเงินให้สินเชื่อ			
	2531-2535	2536-2539	2540-2544	2545-2550	2531-2535	2536-2539	2540-2544	2545-2550
BBL	5.07	8.72	8.15	9.20	6.06	10.24	11.66	14.13
KTB	4.39	6.53	8.42	8.16	5.91	7.65	10.10	10.26
K BANK	5.96	8.86	8.53	10.72	7.59	10.43	12.46	15.57
SCB	5.78	7.69	9.63	10.08	7.55	9.31	13.62	13.96
B4	5.21	8.07	8.61	9.37	6.55	9.52	11.76	13.13
BAY	7.37	7.89	9.53	9.98	9.10	9.30	12.15	13.74
TMB	5.68	7.95	9.12	8.06	7.18	9.28	11.50	10.56
FBC	7.46	9.24	ควบรวม	ควบรวม	9.48	10.63	ควบรวม	ควบรวม
SCIB	6.07	7.07	1.54	6.42	7.93	8.46	2.01	10.09
BMB	6.20	7.60	(12.82)	ควบรวม	8.05	9.04	(15.98) ^{3/}	ควบรวม
BBC	4.96	5.83 ^{2/}	ปิดกิจการ	ปิดกิจการ	6.25	7.54 ^{2/}	ปิดกิจการ	ปิดกิจการ
M6	6.37	8.18	4.59	8.24	8.08	9.65	6.02	11.50
BOA	5.92	7.62	8.83 ^{5/}	9.79 ^{7/}	7.55	9.05	n.a.	n.a.
TDB	5.84	8.59	11.32 ^{5/}	9.90 ^{6/}	7.02	10.25	14.80 ^{5/}	12.59 ^{6/}
UBB	5.02	8.33	5.81 ^{4/}	3.45	6.51	10.21	7.35 ^{4/}	6.94
NTB	5.22	8.20	5.04 ^{5/}	7.68	6.60	9.71	14.98 ^{5/}	16.65
LTB	9.51 ^{1/}	7.83	5.60 ^{5/}	10.74	12.12 ^{1/}	10.27	26.75 ^{5/}	13.54
S5	5.98	8.13	6.97^{5/}	7.39	7.57	9.80	13.31^{5/}	15.18

ที่มา: คำนวณจากงบดุลและหมายเหตุประกอบงบของแต่ละธนาคารพาณิชย์

หมายเหตุ: ^{1/} เฉพาะปี 2532-2535

^{5/} เฉพาะปี 2543-2544

^{2/} เฉพาะปี 2536-2538

^{6/} เฉพาะปี 2545-2546

^{3/} เฉพาะปี 2540-2544

^{7/} เฉพาะปี 2545-2547

^{4/} เฉพาะปี 2542-2544

B4, M6 และ S5 แสดงถึงกลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก ตามลำดับ

ขนาดกลางมีสูงที่สุดในทั้งสองช่วงเวลา เมื่อพิจารณาแต่ละธนาคาร พบว่า ในช่วงปี 2531-2535 ธนาคารแหลมทอง มีเงินกองทุนต่อสินทรัพย์รวมสูงสุดถึงร้อยละ 9.51 และธนาคารกรุงไทย มีต่ำที่สุดเพียงร้อยละ 4.39 ขณะที่ในช่วงปี 2536-2539 ธนาคารที่มีเงินกองทุนต่อสินทรัพย์รวมสูงสุดคือ ธนาคารมหานคร และธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ เป็นธนาคารที่มีเงินกองทุนนี้ต่ำสุด และเมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาทั้งสอง พบว่า ธนาคารกรุงเทพ เป็นธนาคารที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของเงินกองทุนต่อสินทรัพย์รวมสูงที่สุดถึงร้อยละ 72 และธนาคารแหลมทอง เป็นธนาคารเพียงแห่งเดียวที่มีการลดลงของเงินกองทุนต่อสินทรัพย์รวม (ตารางที่ 2.7)

การเปิดเผยตัวเลขเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงในปี 2540 พบว่า ธนาคารพาณิชย์ไทย 8 แห่ง ไม่สามารถดำรงเงินกองทุนได้ตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธนาคารมหานคร และธนาคารศรีนครมีเงินกองทุนติดลบ ขณะที่ธนาคารกรุงเทพเป็นธนาคารที่มีเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงสูงสุดที่ร้อยละ 11.72 เมื่อพิจารณาแต่ละกลุ่มธนาคาร ธนาคารขนาดใหญ่ทั้ง 4 แห่ง มีเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงเกินกว่าร้อยละ 8.5 ตามเกณฑ์ขั้นต่ำที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดไว้ กลุ่มธนาคารขนาดกลาง ธนาคารกรุงศรีอยุธยา และธนาคารทหารไทย เป็นธนาคารที่มีฐานะเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงเกินกว่าเกณฑ์ที่ร้อยละ 9.13 และร้อยละ 8.7 ตามลำดับ และในกลุ่มธนาคารขนาดเล็กมีเพียงธนาคารไทยทูนที่มีฐานะเงินกองทุนเกินกว่าเกณฑ์ที่ร้อยละ 11.51 ของสินทรัพย์เสี่ยง (ตารางที่ 2.8)

หลังจากวิกฤตการณ์การเงินในปี 2540 ธนาคารส่วนใหญ่ได้พยายามแก้ไขปัญหาด้านความไม่เพียงพอของเงินกองทุน กลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ และธนาคารขนาดกลาง 2 อันดับแรกคือ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา และธนาคารทหารไทย ประสบความสำเร็จในการเพิ่มทุนได้ด้วยตนเองโดยไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐบาล และมีความเข้มแข็งของเงินกองทุนเกินกว่าเกณฑ์ที่รัฐบาลกำหนดไว้ ตลอดช่วงปี 2540-2550 (ยกเว้น ธนาคารกรุงไทย ซึ่งเป็นธนาคารพาณิชย์ของรัฐบาล และมีเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงต่ำกว่าเกณฑ์ที่ร้อยละ 8.24 ในปี 2546) ธนาคารขนาดเล็ก ดังเช่น ธนาคารเอเชีย และธนาคารไทยทูน ได้พันธมิตรต่างชาติคือ ธนาคารเอบีเอ็น แอมโร และธนาคารดีบีเอส เข้ามาซื้อหุ้นเพิ่มทุนของธนาคารแต่ละแห่งตามลำดับ ทำให้ฐานะเงินกองทุนของธนาคารทั้งสองเข้มแข็งขึ้น ก่อนที่ธนาคารเอเชียจะควบรวมกับธนาคารยูโอบี และธนาคารไทยทูนได้ควบรวมกับธนาคารทหารไทยในเวลาต่อมา

ตารางที่ 2.8 เงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง ปี 2540-2550

หน่วย : ร้อยละ

ธนาคาร	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550
BBL	11.72	13.40	11.60	8.70	11.30	11.50	15.90	13.50	14.00	14.50	14.50
KTB	9.04	10.74	15.04	19.21	15.67	12.63	8.24	10.92	12.10	14.03	14.88
K BANK	11.58	11.34	12.59	11.75	12.73	14.34	17.48	13.13	14.47	14.74	14.62
SCB	9.56	9.60	15.00	16.10	16.60	14.00	12.90	15.40	15.10	14.40	13.10
BAY	9.13	10.21	14.84	12.22	11.01	10.80	13.92	10.72	11.01	11.74	20.35
TMB	8.70	10.15	9.87	12.94	12.53	11.26	10.59	8.80	9.04	10.44	14.43
FBC ^{1/}	(100.00)	ควมรวม									
SCIB	1.90	4.37	1.30	(2.91)	16.17	15.53	11.58	11.27	11.98	12.48	12.71
BMB ^{2/}	(5.15)	1.02	(3.76)	(7.89)	ควมรวม						
BBC ^{3/}	ปิดกิจการ										
BOA ^{4/}	8.37	9.42	12.64	12.58	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	ควมรวม		
TDB ^{5/}	11.51	9.20	11.15	13.50	12.37	12.58	n.a.	ควมรวม			
UBB ^{6/}	6.54	(3.07)	10.18	21.80	21.54	20.93	14.19	10.99	8.56	5.95	1.48
NTB ^{7/}	8.17	2.54	11.21	13.05	10.92	11.30	13.24	12.69	9.72	12.96	n.a.
LTB ^{8/}	6.65	16.75	65.69	27.08	12.84	14.24	12.77	19.00	18.26	17.44	17.68

ที่มา: รวบรวมจากรายงานประจำปีของแต่ละธนาคารพาณิชย์

หมายเหตุ :

^{1/} ธนาคารมหานคร ควมรวมกับธนาคารกรุงไทย ในเดือนธันวาคม 2541

^{2/} ธนาคารศรีนคร ควมรวมกับธนาคารนครหลวงไทย ในเดือนเมษายน 2545

^{3/} ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ ถูกสั่งปิดกิจการ ในเดือนพฤศจิกายน 2539

^{4/} ธนาคารเอเชีย ขายหุ้นให้กับธนาคารเอบีเอ็น แอมโร ในปี 2541 และต่อมาได้ควมรวมกับธนาคารยูโอบี รัตนสิน ในเดือนพฤศจิกายน 2548

^{5/} ธนาคารไทยทุน ขายหุ้นให้กับธนาคารดีบีเอส ในปี 2541 และต่อมาได้ควมรวมกับธนาคารทหารไทย ในเดือนมีนาคม 2547

^{6/} ธนาคารสหธนาคาร ควมรวมกับบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์กรุงไทยธนกิจ และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์อีก 12 แห่ง และเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารไทยธนาคาร ในเดือนธันวาคม 2541

^{7/} ธนาคารนครชน ขายให้กับธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด และเปลี่ยนชื่อเป็น ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดนครชน ในเดือนกันยายน 2542

^{8/} ธนาคารแหลมทอง ควมรวมกับธนาคารรัตนสิน ในปี 2541 และขายให้กับธนาคารยูโอบี และเปลี่ยนชื่อเป็น ธนาคารยูโอบี รัตนสิน ในเดือนพฤศจิกายน 2542

เมื่อพิจารณาแต่ละธนาคารเหล่านี้แล้ว พบว่า ธนาคารกรุงเทพที่มีขนาดใหญ่ที่สุด มีเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงสูงสุดในปี 2546 คือร้อยละ 15.9 แต่ก็ยังต่ำกว่าระดับเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงของธนาคารกรุงศรีอยุธยาในปี 2550 ซึ่งสูงถึงร้อยละ 20.35 และสูงที่สุดของกลุ่มธนาคาร 6 อันดับแรกที่ไม่ถูกแทรกแซงจากทางการในช่วงปี 2540-2550 เป็นที่น่าสังเกตว่า เงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงของธนาคารกรุงเทพในปี 2543 ลดลงจากปี 2542 ข้อเท็จจริงพบว่าเป็นปีดังกล่าวธนาคารยังประสบปัญหาขาดทุน และมีตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญสูงกว่ามูลค่าที่ต้องตั้งตามเกณฑ์ธนาคารแห่งประเทศไทย ส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงของธนาคารกรุงศรีอยุธยาในปี 2550 ที่มีการเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 73 เมื่อเทียบกับปี 2549 เป็นผลมาจากการที่จีอี แคปปิตอล อินเตอร์เนชันแนล โฮลดิ้ง คอร์ปอเรชั่น (“GECIH”) เข้าซื้อหุ้นสามัญเพิ่มทุนของธนาคาร

สำหรับธนาคารที่รัฐบาลได้เข้าแทรกแซงเพื่อให้ความช่วยเหลือด้วยวิธีการควบรวมหรือหาผู้ร่วมทุนต่างชาติ จนสามารถพลิกฐานะเงินกองทุนจากที่เคยต่ำกว่าร้อยละ 8.5 ของสินทรัพย์เสี่ยง มาเป็นธนาคารที่มีฐานะเงินกองทุนเข้มแข็งได้ ตัวอย่างเช่น ธนาคารนครหลวงไทย หลังจากควบรวมกับธนาคารศรีนคร ในปี 2545 ทำให้มีเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงอยู่ในระดับต่ำสุดร้อยละ 11.27 ในปี 2546 และสูงสุดร้อยละ 16.17 ในปี 2544 และธนาคารขนาดเล็ก 2 อันดับสุดท้ายคือ ธนาคารนครธน (ปัจจุบันคือ ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด (ไทย)) และธนาคารแหลมทอง (ปัจจุบันคือ ธนาคารยูโอบี) หลังจากสามารถหาผู้ร่วมทุนต่างชาติได้ในปี 2542 ทำให้มีเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำร้อยละ 8.5 ตลอดช่วงปี 2543-2550 มีเพียงธนาคารแห่งเดียวคือ ธนาคารสหธนาคาร (ปัจจุบันคือ ธนาคารไทยธนาคาร) หลังจากรัฐบาลได้แทรกแซงให้ธนาคารควบรวมกับบรรษัทเงินทุนหลักทรัพย์กรุงเทพธุรกิจ และบริษัทเงินทุนที่มีปัญหาอีก 12 แห่งในช่วงปี 2541 ระดับเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงสามารถพลิกกลับจากติดลบร้อยละ 3.07 ในปี 2541 เป็นบวกร้อยละ 10.18 ในปี 2542 และสูงสุดที่ร้อยละ 21.54 ในปี 2544 อย่างไรก็ตาม การควบรวมไม่ได้ทำให้ธนาคารไทยธนาคารแข็งแกร่งขึ้นอย่างแท้จริง เห็นได้จากนับตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา เงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงของธนาคารแห่งนี้ได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง และมีปัญหาเงินกองทุนต่ำกว่าเกณฑ์ที่ร้อยละ 5.95 และ 1.48 ในปี 2549-2550 ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากฐานะเงินกองทุนที่เพิ่มขึ้นในช่วงปี 2542-2543 เป็นผลมาจากการเข้าเพิ่มทุนให้ธนาคารไทยธนาคารอีกกว่า 37,000 ล้านบาทของกองทุนฟื้นฟูฯ และนโยบายการชดเชยส่วนสูญเสียจากหนี้ด้อยคุณภาพให้แก่ธนาคาร เป็นผลให้ธนาคารแห่งนี้ไม่ต้องกันสำรองในสินทรัพย์ด้อยคุณภาพที่ได้รับการชดเชยรายได้ส่วนนี้ โดยมีได้เกิดจากผลการบริหารงานที่มีกำไรของธนาคาร

2.2.3 คุณภาพสินทรัพย์ (Asset Quality)

คุณภาพสินทรัพย์เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญให้เห็นถึงความมั่นคงของธนาคาร หากธนาคารต้องประสบกับภาวะสินเชื่อด้วยคุณภาพจำนวนมาก ย่อมส่งผลให้ธนาคารต้องกันเงินสำรองในปริมาณสูง อันมีผลกระทบต่อฐานะเงินกองทุนและความมั่นคงของธนาคารในที่สุด โดยคุณภาพสินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์นั้น สามารถพิจารณาได้จากสัดส่วนหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อเงินให้สินเชื่อ หากธนาคารใดมีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non Performing Loans: NPL) ในสัดส่วนสูงเมื่อเทียบกับเงินให้สินเชื่อ แสดงว่าสินเชื่อที่ธนาคารปล่อยกู้ออกไปนั้น กลายเป็นหนี้เสียที่ไม่สามารถเรียกเก็บคืนได้จำนวนมาก สะท้อนถึงคุณภาพโดยรวมของสินเชื่ออยู่ในระดับต่ำ อย่างไรก็ตาม ในช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินปี 2540 ข้อมูล NPL ของแต่ละธนาคารยังไม่มีการเปิดเผยแก่สาธารณชน โดยธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์เปิดเผยข้อมูล NPL ในงบการเงินตั้งแต่ไตรมาส 2 ปี 2540 เป็นต้นมา

ในวันสิ้นปี 2540 กลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ 4 ธนาคารแรก ธนาคารกรุงไทยมีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อเงินให้สินเชื่อสูงที่สุด และธนาคารไทยพาณิชย์มีอัตราส่วนนี้ต่ำที่สุด กลุ่มธนาคารขนาดกลาง ธนาคารมหานครมีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อเงินให้สินเชื่อร้อยละ 45.44 สูงที่สุดในกลุ่ม และยังสูงที่สุดในระบบธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบในปี 2540 ขณะที่ในกลุ่มธนาคารขนาดเล็ก ธนาคารที่มี NPL ต่อเงินให้สินเชื่อสูงที่สุดคือ ธนาคารสหธนาคาร เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อเงินให้สินเชื่อ จะเห็นได้ว่า ในปี 2541 ธนาคารขนาดใหญ่ทั้ง 4 แห่ง มีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อเงินให้สินเชื่อเพิ่มขึ้นมากกว่า 2 เท่าเมื่อเทียบกับปี 2540 และธนาคารไทยพาณิชย์มีการเพิ่มขึ้นสูงที่สุดในกลุ่มถึงร้อยละ 198.7 ขณะที่กลุ่มธนาคารขนาดกลาง และขนาดเล็ก มีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อเงินให้สินเชื่อเพิ่มขึ้นจากปี 2540 เช่นเดียวกับธนาคารขนาดใหญ่ และดูเหมือนว่าในปี 2542 ปัญหา NPL ของธนาคารส่วนใหญ่ยังไม่คลี่คลายลงเท่าใดนัก เห็นได้จากหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อเงินให้สินเชื่อยังอยู่ในระดับสูงไม่แตกต่างจากปี 2541 เท่าใดนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธนาคารกรุงไทย ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารเอเชีย ธนาคารสหธนาคาร และธนาคารนครธน มีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อเงินให้สินเชื่อเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 54.32 58.49 39.33 74.07 และ 42.53 ในปี 2541 เป็นร้อยละ 63.20 68.46 45.34 81.21 และ 166.89 ในปี 2542 ตามลำดับ (ตารางที่ 2.9)

ตารางที่ 2.9
หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อเงินให้สินเชื่อ ปี 2540-2550

หน่วย : ร้อยละ

ธนาคาร	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550
BBL	17.24	46.18	42.64	18.59	14.78	26.00	24.84	17.01	11.03	9.30	7.89
KTB	21.57	54.32	63.20	9.37	9.23	12.69	8.11	12.76	10.91	9.68	10.03
K BANK	17.29	40.25	20.81	14.05	13.46	18.63	12.89	9.84	7.15	5.68	4.74
SCB	11.69	34.92	23.27	19.40	18.61	24.38	17.73	13.31	9.46	7.58	5.90
BAY	13.56	37.22	31.82	22.71	16.63	19.87	15.10	10.13	9.41	9.52	12.06
TMB	15.47	32.16	30.21	23.25	12.30	14.30	9.90	11.95	12.13	10.33	15.54
FBC	45.44	<i>ควบรวม</i>									
SCIB	30.13	58.49	68.46	59.21	0.07	0.16	2.66	3.29	2.64	5.47	7.30
BMB	33.41	74.72	65.30	55.33	<i>ควบรวม</i>						
BBC	<i>ปิดกิจการ</i>										
BOA	12.57	39.33	45.34	22.83	<i>ควบรวม</i>						
TDB	14.28	48.67	41.10	7.87	5.94	9.05	10.50	<i>ควบรวม</i>			
UBB	24.81	74.07	81.21	2.88	3.21	6.33	6.45	5.30	5.10	3.81	10.04
NTB	10.59	42.53	166.89	3.37	4.81	5.43	4.99	7.70	2.88	2.46	2.57
LTB	n.a.	75.25	15.02	3.15	1.93	2.64	3.66	4.60	10.56	11.67	5.26

ที่มา: คำนวณจากงบดุลและหมายเหตุประกอบงบของแต่ละธนาคารพาณิชย์

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อเงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับในปี 2541 และปี 2542 ทั้งนี้เป็นผลมาจากการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ การโอนหนี้ไปบริษัทบริหารสินทรัพย์ต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาล รวมทั้งการตัดหนี้สูญของหนี้จัดชั้นสงสัยจะสูญที่ไม่มีหลักประกันและกันสำรองคร้อยละ 100 ออกจากบัญชี ธนาคาร 2 แห่งที่มีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อเงินให้สินเชื่อสูงสุดในปี 2542 คือ ธนาคารนครธน และธนาคารสหธนาคาร มีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อเงินให้สินเชื่อลดลงอย่างมากในปี 2543 คงเหลือเพียงร้อยละ 3.37 และร้อยละ 2.88 ตามลำดับ เนื่องจากธนาคารทั้งสองได้โอนหนี้เสียไปยังบริษัทบริหารสินทรัพย์ไทย และไม่ต้องนับรวมสินทรัพย์ด้อยคุณภาพที่ได้รับการชดเชย (Covered Asset Pool: CAP) เป็น NPL ขณะที่ธนาคารนครหลวงไทย และธนาคารศรีนครมีการโอนหนี้เสียไปยังบริษัทบริหารสินทรัพย์เพชรบุรี³⁰ ทำให้ NPL ต่อเงินให้สินเชื่อลดลงอย่างมากในปี 2544 (ตารางที่ 2.9)

แต่สิ่งที่ยังน่าเป็นต้องกังวลมาตลอดคือ ปัญหาการย้อนกลับมาเป็น NPL ใหม่อีกครั้งของลูกหนี้ที่ยังอยู่ระหว่างขั้นตอนการปรับปรุงโครงสร้างหนี้กับธนาคาร เนื่องจากวิธีการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ที่ธนาคารส่วนใหญ่เลือกใช้คือ ขยายระยะเวลาการชำระหนี้ ลดยอดผ่อนชำระชั่วคราว (ให้ระยะเวลาปลอดหนี้เงินต้นและดอกเบี้ย) และลดอัตราดอกเบี้ยในสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้ เป็นต้น วิธีการเหล่านี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ นั่นคือ หากการฟื้นตัวของระบบเศรษฐกิจมีความไม่ต่อเนื่อง และภาคธุรกิจไม่สามารถสร้างเม็ดเงินมาจ่ายชำระดอกเบี้ยได้ หนี้ที่ปรับปรุงโครงสร้างหนี้แล้ว อาจมีโอกาวย้อนกลับมาเป็นหนี้เสียได้อีก และย่อมส่งผลทำให้ภาระการกันสำรองของธนาคารเพิ่มสูงขึ้นด้วย นอกจากนี้ ความเข้มงวดจากกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ของธนาคารแห่งประเทศไทยก็อาจส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์ต้องกันเงินสำรองในปริมาณสูงขึ้น ดังจะเห็นได้จากในปี 2545 NPL ต่อเงินให้สินเชื่อของธนาคารทุกแห่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2544 ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงนิยามสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

³⁰ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2547 บริษัทบริหารสินทรัพย์เพชรบุรี (“บปส.เพชรบุรี”) ได้โอนกิจการให้แก่บริษัทบริหารสินทรัพย์ สุขุมวิท จำกัด (“บปส.สุขุมวิท”)

ตามเกณฑ์ใหม่ของธนาคารแห่งประเทศไทย³¹ และในปี 2550 ธนาคาร 6 แห่งจากทั้งหมด 10 แห่ง มี NPL เพิ่มขึ้นอีกครั้ง ทั้งนี้คงปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นผลมาจากการบังคับใช้เกณฑ์การกันสำรองหนี้ NPL ตามหลักการ IAS 39 และการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับหลักเกณฑ์ Basel II

ในที่นี้ยังใช้ข้อมูลดอกเบี้ยค้างรับ (Accrued Interest Receivable) เพื่อประกอบการพิจารณาคุณภาพสินทรัพย์ เนื่องจากในช่วงก่อนปี 2540 ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น อีกทั้งมีความแตกต่างกันในด้านมาตรฐานความเข้มงวดในการจัดชั้นของแต่ละธนาคารในช่วงแรกที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้มีการเปิดเผยข้อมูลการพิจารณาคุณภาพสินทรัพย์จากดอกเบี้ยค้างรับ จึงช่วยสะท้อนภาพความมั่นคงของธนาคารพาณิชย์ไทยได้มากยิ่งขึ้น หากธนาคารมีดอกเบี้ยค้างรับจำนวนมาก ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงที่ธนาคารจะไม่ได้รับชำระหนี้ อันจะส่งผลให้รายได้ของธนาคารลดลง และสะท้อนถึงคุณภาพการพิจารณาปล่อยสินเชื่อของธนาคารอยู่ในระดับต่ำ

ภายหลังจากที่มีการนำหลักเกณฑ์ Basel I มาใช้ ในช่วงปี 2536-2539 สัดส่วนของดอกเบี้ยค้างรับต่อเงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ไทยส่วนใหญ่กลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น บ่งบอกถึงการปล่อยสินเชื่อที่ขาดคุณภาพ และขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของหลักเกณฑ์ Basel เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงเปรียบเทียบกับในช่วงก่อนที่มีการนำหลักเกณฑ์ Basel I มาใช้ (ปี 2531-2535) พบว่า กลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ ธนาคารกรุงเทพ เป็นธนาคารเพียงแห่งเดียวในกลุ่มที่มีการเพิ่มขึ้นของดอกเบี้ยค้างรับต่อเงินให้สินเชื่อ กลุ่มธนาคารขนาดกลาง พบว่า ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารมหานคร และธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ เป็นธนาคารที่มีการเพิ่มขึ้นของดอกเบี้ยค้างรับต่อเงินให้สินเชื่อ ธนาคารที่มีการเพิ่มขึ้นของดอกเบี้ยค้างรับต่อเงินให้สินเชื่อสูงที่สุดในกลุ่มคือ ธนาคารมหานคร มีการเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 47 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนที่จะมีการนำหลักเกณฑ์ Basel I มาใช้ ในช่วงปี 2531-2535 ขณะที่ในกลุ่มธนาคารขนาดเล็ก พบว่า

³¹ หนังสือของธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ ธปท. สนส. (22) ว.7/2546 เรื่อง การปรับปรุงความหมายของเงินให้สินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ลงวันที่ 16 มกราคม 2546 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ปรับปรุงความหมายของเงินให้สินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ จากเดิม ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2544 ที่ใช้เกณฑ์การค้างชำระเงินต้นหรือดอกเบี้ยเป็นเวลารวมกันเกินกว่า 3 เดือนนับแต่วันครบกำหนดชำระเปลี่ยนเป็นเงินให้สินเชื่อด้วยคุณภาพ โดยให้หมายถึง เงินให้สินเชื่อแก่ลูกหนี้ที่จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน สงสัย สงสัยจะสูญเสียและสูญเสีย รวมถึงลูกหนี้จัดชั้นสงสัยจะสูญเสียส่วนที่เกินหลักประกันและได้กันค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ครบถ้วนตามเกณฑ์ธนาคารแห่งประเทศไทยที่ได้มีการตัดจำหน่ายออกจากบัญชีไปก่อนหน้านี้ และให้ถือปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2545 เป็นต้นไป

ตารางที่ 2.10
ดอกเบี้ยค้างรับต่อเงินให้สินเชื่อ ปี 2531-2550

หน่วย : ร้อยละ

ธนาคาร	2531-2535	2536-2539	2540-2544	2545-2550
BBL	0.50	0.56	0.48	0.22
KTB	2.18	1.63	2.52	0.88
K BANK	1.30	1.30	0.86	0.26
SCB	1.74	1.50	1.30	0.32
B4	1.19	1.12	1.34	0.45
BAY	1.10	1.28	1.94	0.66
TMB	2.24	1.49	2.44	1.14
FBC	0.85	1.25	ควบรวม	ควบรวม
SCIB	2.08	1.74	3.98	0.93
BMB	2.82	1.99	3.99 ^{1/}	ควบรวม
BBC	3.31	3.82	ปิดกิจการ	ปิดกิจการ
M6	1.94	1.77	2.88	0.93
BOA	2.54	1.43	1.61 ^{2/}	n.a.
TDB	0.64	1.03	1.08 ^{4/}	1.00 ^{5/}
UBB	1.85	2.82	6.76 ^{3/}	3.16
NTB	0.65	0.91	7.85 ^{4/}	2.76
LTB	3.16	5.08	0.56 ^{4/}	0.41
S5	1.75	1.78	4.60^{4/}	2.25

ที่มา: คำนวณจากงบดุลของแต่ละธนาคารพาณิชย์

หมายเหตุ: ^{1/} เฉพาะปี 2540-2543 ^{4/} เฉพาะปี 2543-2544^{2/} เฉพาะปี 2543 ^{5/} เฉพาะปี 2545-2546^{3/} เฉพาะปี 2542-2544

ธนาคารเกือบทุกแห่ง (ยกเว้น ธนาคารเอเชีย) มีดอกเบีย้ค้างรับต่อเงินให้สินเชื่อเพิ่มขึ้น และธนาคารแหลมทอง เป็นธนาคารที่มีการเพิ่มสูงที่สุดคือ เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 60 เมื่อเทียบกับช่วงปี 2531-2535 (ตารางที่ 2.10) อย่างไรก็ตาม เมื่อเราพิจารณาต่อไปในสัดส่วนของเงินกองทุนต่อดอกเบีย้ค้างรับ ทำให้พบว่า ธนาคารกรุงเทพ มีขนาดของเงินกองทุนเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุด คือเป็น 18.16 เท่าของดอกเบีย้ค้างรับ ในช่วงปี 2536-2539 จึงมีความสามารถที่จะรองรับความเสียหายจากการผิดนัดชำระหนี้ได้มากกว่าธนาคารอื่นๆ ในขณะที่ธนาคารสหธนาคาร ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ และธนาคารแหลมทอง เป็นธนาคารที่มีความอ่อนแอด้านเงินกองทุนต่อดอกเบีย้ค้างรับมากที่สุด และธนาคารที่มีสัดส่วนดังกล่าวต่ำสุดทั้ง 3 แห่งนี้ เป็นธนาคารที่ต้องปิดกิจการลงหลังจากเกิดวิกฤตการณ์การเงินในปี 2540 (ตารางที่ 2.11)

ในช่วงปี 2540-2544 เป็นช่วงที่ธนาคารพาณิชย์ไทยประสบปัญหาหลายด้าน เมื่อเปรียบเทียบกับในช่วงปี 2536-2539 และพบว่า ในช่วงปี 2540-2544 เกือบทุกธนาคาร มีแนวโน้มของดอกเบีย้ค้างรับต่อเงินให้สินเชื่อสูงขึ้น ยกเว้นธนาคารขนาดใหญ่ 3 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกสิกรไทย และธนาคารไทยพาณิชย์ เป็นธนาคารที่มีดอกเบีย้ค้างรับต่อเงินให้สินเชื่อลดลง (ไม่รวมธนาคารแหลมทอง ซึ่งไม่มีการเปิดเผยข้อมูลนี้ในปี 2540) สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีของธนาคารขนาดกลาง และขนาดเล็ก ที่มีมากกว่าธนาคารขนาดใหญ่ ทำให้คุณภาพการพิจารณาปล่อยสินเชื่อของธนาคารขนาดกลาง และขนาดเล็ก ต่ำกว่าธนาคารขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี 2545-2550 ดอกเบีย้ค้างรับต่อเงินให้สินเชื่อของธนาคารทุกขนาดลดลงมากกว่า 2 เท่าเมื่อเทียบกับช่วงปี 2540-2544 สอดคล้องกับปัญหา NPL ที่เริ่มคลี่คลายลง (แม้ว่าส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการโอนหนี้ไปบริษัทบริหารสินทรัพย์ต่างๆ) โดยธนาคารขนาดใหญ่ยังคงมีดอกเบีย้ค้างรับต่ำที่สุดเพียงร้อยละ 0.45 ของเงินให้สินเชื่อ และธนาคารกรุงเทพมีค่านี้ต่ำที่สุดในกลุ่ม ธนาคารนครหลวงไทย และธนาคารแหลมทอง มีดอกเบีย้ค้างรับเป็นสัดส่วนที่ต่ำที่สุดในกลุ่มธนาคารขนาดกลาง และขนาดเล็ก คือเป็น 0.66 และ 0.41 เท่าของเงินให้สินเชื่อ ตามลำดับ ส่วนธนาคารที่มีดอกเบีย้ค้างรับต่อเงินให้สินเชื่อสูงสุดในช่วงปี 2545-2550 คือ ธนาคารสหธนาคาร มีสูงถึงร้อยละ 3.16 และเมื่อพิจารณาไปถึงสัดส่วนเงินกองทุนต่อดอกเบีย้ค้างรับ ยังพบว่าในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ธนาคารสหธนาคาร คือธนาคารที่มีสัดส่วนเงินกองทุนต่อดอกเบีย้ค้างรับต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับธนาคารอื่นๆ อาจกล่าวได้ว่าธนาคารแห่งนี้มีความอ่อนแอทั้งด้านเงินกองทุนและการบริหารความเสี่ยง

2.2.4 สภาพคล่อง (Liquidity)

ความสามารถในการเปลี่ยนสินทรัพย์ให้เป็นเงินสดได้ในระยะเวลาอันสั้น เพื่อจ่ายเงินคืนให้กับผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ได้ทันทีเมื่อถูกทวงถาม รวมถึงการมีเงินเพียงพอกับความ ต้องการของลูกค้ำที่มากู้ยืม เป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ เพราะหากธนาคารพาณิชย์ไม่สามารถจ่ายเงินคืนเจ้าหนี้ได้ตามกำหนดเวลา หรือเมื่อมีผู้มาถอนเงินฝาก ย่อมทำให้ผู้ฝากเงินเกิดความไม่ไว้วางใจในความมั่นคงของธนาคาร และระดมถอนเงินออกจากธนาคารมากขึ้น จนอาจทำให้ธนาคารเหล่านั้นล้มละลายได้ อย่างไรก็ตาม การถือเงินสดเป็นสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้จำนวนมาก ก็ทำให้ต้นทุนการดำเนินงานของธนาคารเพิ่มขึ้น และแสดงถึงการใช้สินทรัพย์อย่างไม่มีประสิทธิภาพ

การพิจารณาสภาพคล่องของธนาคารนั้น สามารถวัดได้จากเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝาก โดยปกติแล้ว ในช่วงภาวะเศรษฐกิจขยายตัว สัดส่วนนี้จะมีค่าสูง เนื่องจากภาคธุรกิจมีความต้องการสินเชื่อมาก ธนาคารมีโอกาสขยายสินเชื่อเพื่อทำกำไรได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของเงินให้สินเชื่อที่มากกว่าเงินฝากก็เป็นเครื่องสะท้อนความเสี่ยงของธนาคาร ซึ่งบอกเป็นนัยให้ทราบว่า ธนาคารมีการหาแหล่งเงินทุนภายนอกมาใช้เพื่อให้สามารถปล่อยสินเชื่อได้มากขึ้น และหากเศรษฐกิจชะลอตัวลง ธนาคารที่มีสัดส่วนนี้สูง อาจประสบปัญหาไม่สามารถจ่ายเงินคืนเมื่อถูกทวงถามพร้อมๆ กัน

ธนาคารขนาดเล็กมีสภาพคล่องต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบ โดยมีเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝากทั้งหมดเฉลี่ยเป็นร้อยละ 103.77 และร้อยละ 117.94 ในช่วงปี 2531-2535 และในช่วงปี 2536-2539 ตามลำดับ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบที่มีเงินให้สินเชื่ออยู่ที่ร้อยละ 100.30 และร้อยละ 109.49 ของเงินฝาก ตามลำดับ กลุ่มธนาคารขนาดใหญ่มีสภาพคล่องสูงกว่าค่าเฉลี่ยทั้งระบบในทั้งสองช่วงเวลา อย่างไรก็ตาม เงินให้สินเชื่อต่อเงินฝากของธนาคารขนาดใหญ่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาที่ 2 เช่นเดียวกับธนาคารขนาดกลางที่มีค่าดังกล่าวเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 102.19 เป็นร้อยละ 108.55 เป็นผลมาจากการแข่งขันกันอย่างรุนแรงของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย โดยอาจกู้ยืมเงินจากแหล่งอื่นที่ไม่ใช่เงินฝากมาปล่อยสินเชื่อ เพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งตลาดสินเชื่อในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจขยายตัว (ตารางที่ 2.12)

ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า ธนาคารขนาดเล็กเกือบทุกธนาคาร (ยกเว้น ธนาคารแหลมทอง) และธนาคารขนาดกลาง 2 ธนาคารคือ ธนาคารมหานคร และธนาคารศรีนคร เป็นธนาคารที่มีสภาพคล่องต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทั้งระบบในช่วงเวลาก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ (ช่วงปี 2536-2539) และธนาคารเหล่านี้ล้วนประสบปัญหาขาดสภาพคล่องอย่างมากในช่วงเกิดวิกฤตการเงินในปี 2540 เนื่องจากผู้ฝากเงินขาดความเชื่อมั่นต่อฐานะของธนาคารขนาดกลาง และขนาดเล็ก จึงได้ถอนเงินฝากออกจากธนาคารเหล่านี้ไปยังธนาคารขนาดใหญ่ที่น่าเชื่อถือมากกว่า (ดูตารางที่ 2.4 น.36) ส่งผลให้เงินให้สินเชื่อต่อเงินฝากเพิ่มขึ้นสูงมาก ที่เห็นเด่นชัดคือ ธนาคารมหานคร มีสัดส่วนเงินให้สินเชื่อสูงถึง 218.75 เท่าของเงินฝากในปี 2540 เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 94.12 เมื่อเทียบกับช่วงปี 2536-2539 (ก่อนเกิดวิกฤตการณ์การเงิน) ในทางตรงกันข้าม เงินฝากที่ไหลเข้าธนาคารขนาดใหญ่จำนวนมาก ช่วยส่งผลให้ธนาคารกรุงเทพ เป็นธนาคารแห่งเดียวในกลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ที่มีสภาพคล่องต่ำกว่าระบบในช่วงปี 2536-2539 สามารถรอดพ้นวิกฤตขาดสภาพคล่องมาได้โดยไม่ต้องถูกรัฐบาลเข้าแทรกแซง

หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจและการเงินในปี 2540 เป็นต้นมา ธนาคารพาณิชย์ประสบกับปัญหาสภาพคล่องล้มตลาดแทน เนื่องจากปัญหานี้ด้อยคุณภาพที่คุกคามให้ธนาคารต้องกันสำรองจำนวนมาก และการฟื้นตัวของเศรษฐกิจที่ไม่มีความต่อเนื่อง ทำให้ธนาคารพาณิชย์เกือบทุกแห่งระมัดระวังในการปล่อยสินเชื่อมากขึ้น ส่งผลให้เกิดภาวะสภาพคล่องล้มตลาดแทน เห็นได้จากแนวโน้มของเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝากในช่วงปี 2545-2550 ที่ลดลงอย่างต่อเนื่องเมื่อเทียบกับในช่วงปี 2536-2539 และ 2540-2544 นอกจากนี้ เงินให้สินเชื่อในช่วงปี 2545-2550 ยังต่ำกว่าเงินฝากในทุกกลุ่มขนาดธนาคาร (ตารางที่ 2.12)

2.2.5 ความสามารถในการทำกำไร (Profitability)

ธนาคารมีวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินธุรกิจเพื่อกำไรสูงสุด โดยการนำสินทรัพย์ไปหาผลตอบแทน หากธนาคารใดมีความสามารถในการทำกำไรสูง ย่อมแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ กำไรที่สะสมมากขึ้นยังสามารถนำไปเสริมสร้างฐานะเงินกองทุนเพื่อรองรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากหนี้สูญและการบริหารงานผิดพลาดได้อีกด้วย

ธนาคารขนาดใหญ่สามารถใช้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาดการผลิต จึงสามารถทำกำไรได้สูงกว่าธนาคารขนาดกลาง และขนาดเล็ก ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 2.13 อัตรากำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ของธนาคารขนาดใหญ่สูงเป็น 1.87 เท่าของอัตรากำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ของธนาคารขนาดเล็กในช่วงปี 2531-2535 แต่อัตราดังกล่าวของธนาคารขนาดใหญ่กับธนาคารขนาดเล็กก็มีขนาดความแตกต่างลดลงเหลือเพียง 1.64 เท่าในช่วงปี 2536-2539 และเมื่อพิจารณาในกลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ในช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ธนาคารกรุงไทย มีกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ต่ำสุดที่ร้อยละ 0.37 โดยธนาคารไทยพาณิชย์ มีกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์สูงสุดที่ร้อยละ 1.08 ในช่วงปี 2531-2535 และธนาคารกสิกรไทย มีกำไรต่อสินทรัพย์ร้อยละ 1.91 สูงที่สุดในช่วงปี 2536-2539

กลุ่มธนาคารขนาดกลาง 6 แห่ง ธนาคารศรีนคร และธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ มีกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ร้อยละ 0.26 และร้อยละ 0.19 ตามลำดับในช่วงปี 2531-2535 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยร้อยละ 0.70 ของกลุ่มธนาคารขนาดกลาง นอกจากนี้ อัตราดังกล่าวของธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยร้อยละ 0.46 ของกลุ่มธนาคารขนาดเล็ก เมื่อพิจารณาในกลุ่มธนาคารขนาดเล็ก 5 แห่ง ธนาคารไทยท努 และธนาคารศรีนคร มีกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ร้อยละ 0.77 และ 0.71 ตามลำดับในช่วงปี 2531-2535 สูงที่สุดในกลุ่ม และสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มธนาคารขนาดกลาง ส่วนธนาคารที่มีกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ต่ำที่สุดได้แก่ ธนาคารแหลมทอง ซึ่งกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์มีค่าติดลบ

ในช่วงปี 2536-2539 ธนาคารเกือบทุกแห่ง (ยกเว้นธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ) มีกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์สูงขึ้นเมื่อเทียบกับช่วงปี 2531-2535 แต่ละกลุ่มขนาดธนาคาร ธนาคารกรุงไทย ธนาคารศรีนคร และธนาคารเอเชีย มีอัตราการเพิ่มขึ้นของกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์สูงที่สุดในกลุ่ม ทั้งนี้เป็นไปตามภาวะการขยายตัวที่ร้อนแรงของเศรษฐกิจไทย อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี 2540-2544 กำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ดังกล่าวมีค่าลดลงอย่างมาก และมีค่าติดลบในธนาคารทุกแห่ง

กลุ่มธนาคารที่ประสบปัญหาขาดทุนต่ำที่สุดคือ กลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ โดยธนาคารกรุงเทพ และธนาคารกสิกรไทย มีกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ร้อยละ -1.94 และ -2.50 ตามลำดับ เป็นอัตราที่ต่ำที่สุดในกลุ่ม และเป็นที่น่าสังเกตว่าธนาคารทั้ง 2 แห่งเป็นธนาคารที่มีกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์สูงที่สุดในช่วงปี 2536-2539 (ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540) ส่วนในกลุ่มธนาคารที่ประสบปัญหาขาดทุนสูงที่สุดคือ กลุ่มธนาคารขนาดกลาง และถึงแม้ว่าธนาคารนครหลวงไทยจะมีกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ร้อยละ -1.76 สูงที่สุดในกลุ่ม และสูงกว่าค่าเฉลี่ยร้อยละ -1.89 ของกลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ แต่ก็ไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้ด้วยตัวเอง โดยได้ควบรวมกิจการกับธนาคารศรีนครที่มีกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ต่ำที่สุด (ร้อยละ -12.52) เมื่อเดือนเมษายน 2545

กลุ่มธนาคารขนาดเล็ก 5 แห่ง ธนาคารไทยทนมมีกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ต่ำที่สุดเพียงร้อยละ -7.13 และต่อมาได้ถูกควบรวมกับธนาคารทหารไทย ในปี 2547 ขณะที่ธนาคารที่มีกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์สูง ได้แก่ ธนาคารแหลมทอง และธนาคารนครธน มีกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ร้อยละ -1.79 และ -2.16 ตามลำดับ เนื่องจากธนาคารแหลมทองได้รับการเพิ่มทุนจากธนาคารยูโอบี ในปี 2542 และธนาคารนครธนได้ถูกขายให้กับธนาคารแอสเตนดาร์ตชาร์เตอร์ด ในปี 2542

ในช่วงปี 2545-2550 เป็นช่วงที่ปัญหาขาดแคลนเงินกองทุนของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยได้รับการแก้ไขไปแล้ว แต่ละธนาคารที่เหลืออยู่มีการปรับปรุงองค์กร และมีระบบบริหารความเสี่ยงที่ดีกว่าในอดีต ทำให้ผลประกอบการของธนาคารส่วนใหญ่กลับมามีกำไรอีกครั้ง (ยกเว้น ธนาคารทหารไทย และธนาคารสหธนาคาร) โดยธนาคารกสิกรไทย ธนาคารนครหลวงไทย และธนาคารนครธน เป็นธนาคารที่มีกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์สูงที่สุดในกลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ตามลำดับ เป็นที่น่าสังเกตว่า ธนาคารนครธน และธนาคารแหลมทอง ซึ่งเป็นธนาคารขนาดเล็ก 2 อันดับสุดท้าย หลังจากได้รับการเพิ่มทุนจากธนาคารต่างชาติ ธนาคารทั้งสองแห่งนี้มีความสามารถในการทำกำไรที่ดีขึ้น รวมทั้งมีความมั่นคงทั้งทางด้านความเพียงพอของเงินกองทุน และคุณภาพสินทรัพย์ เหล่านี้อาจเป็นเครื่องสะท้อนถึงการเข้ามามีบทบาทที่มากขึ้นของธนาคารต่างชาติในภาคธนาคารของประเทศไทย ซึ่งเป็นไปในทิศทางสนับสนุนให้ธนาคารไทยมีความมั่นคงมากขึ้น และได้รับประโยชน์จากการถ่ายทอดเทคโนโลยี